

በኢትዮጵያ በሊድ አሲድ ባትሪያዎች የንግድና የብቃት ሚኒስቴር ፈቃድ አሰጣጥ ሥርዓት ላይ የተሰጠ
ትንታኔ

ማውጫ

1.	መግቢያ	3
2.	ወቅታዊ የፍቃድ አሰጣጥ ሂደቶች በኢትዮጵያ	3
2.1.	በፈቃድ አሰጣጥ የሕግ ማዕቀፎች ላይ የሚነሱ አጠቃላይ ጉዳዮች	3
2.2.	የንግድ ፈቃድ የመስጠት ኃላፊነት ያላቸው ተቋማት	5
2.3.	በኢትዮጵያ ውስጥ የንግድ ሥራ ፈቃድ አሰጣጥ መደቦች	7
2.4.	ደረጃ በደረጃ የንግድ ምዝገባ እና ፈቃድ አሰጣጥ ሂደቶች	8
2.5.	በንግድ ምዝገብ ስለመመዘን	8
2.5.1.	በንግድ ምዝገብ ውስጥ ለመመዘን አጠቃላይ መሥፈርቶች	8
2.5.2.	ግለሰብ ነጋዴዎች ሊያሟሏቸው የሚገቡ መሥፈርቶች	8
2.5.3.	የንግድ ማኅበራት ሊያሟሏቸው ስለሚገቡ መሥፈርቶች	9
2.5.4.	ማመልከቻን መቀበል ወይም ውድቅ ማድረግ	9
2.5.5.	በንግድ ምዝገባ ላይ የሚደረጉ ለውጦች ወይም ማሻሻያዎች	10
2.5.6.	የንግድ ምዝገባን ስለመሰረዝ	10
2.5.7.	ምትክ የንግድ ምዝገባ የምስክር ወረቀት ስለመስጠት	10
2.6.	የንግድ ፈቃድ አሰጣጥ ሂደቶች	10
2.6.1.	የንግድ ፈቃድ ለማግኘት ስለሚደረግ ማመልከቻ	10
2.6.2.	የንግድ ፈቃድ ስለመስጠት	11
2.6.3.	የንግድ ፈቃድን ማደስ	11
2.6.4.	የንግድ ሥራ ፈቃድ ፀንቶ የሚቆይበት ጊዜ	12
2.6.5.	የንግድ ሥራ ፈቃድን ስለማግደ	12
2.6.6.	የንግድ ፈቃድ ስለመሰረዝ	12
2.6.7.	ምትክ የንግድ ሥራ ፈቃድ ስለማግኘት	12
2.6.8.	አንድ ንግድ ለሌላ ሰው ሲተላለፍ የንግድ ፈቃድ ስለሚሰጥበት ሁኔታ	13
2.6.9.	የመሸጋገሪያ መደምደሚያ	13
3.	የሌሎች አገሮች የሌድ አሲድ ባትሪ አንድስትሪዎች ደንቦች	14
3.1.	ጀርመን	14
3.2.	ኬንያ	16
4.	ለኢትዮጵያ ሁኔታ የቀረቡ ምክረ-ኃሳቦች	18

የንግድና የብቃት ሚጋገጫ ፈቃድ አሰጣጥ ሥርዓት በኢትዮጵያ

1. መግቢያ

ኢትዮጵያ በአፍሪካ በፍጥነት በሚደግ ላይ ካሉ የኢኮኖሚ ባለቤቶች አንዷ ስትሆን ወደ 120 ሚሊዮን የሚጠጋ ሕዝብ አላት። የተሸከርካሪዎች በየጊዜው ማጠቃለያ፣ የእጅ ተንቀሳቃሽ ስልኮች ሚብ ማከፋፋት፣ የገጠሩ ማህበረሰብ የሌሌክትሪክ ተደራሽነት ማጠቃለያ እና አስተማማኝ የሆነ የኃይል ማከማቻ ፍላጎት ማጠቃለያ ባትሪዎች በፍጥነት በሀገሪቱ ውስጥ እንዲሰራጩ አድርጓል። ምንም እንኳን ባትሪዎች ብዙ የልማት ግቦችን ለማሳካት ቢረዱም አሁን ያለው የቆሻሻ አያያዝና አወገድ ማቆራረጥ ጥቅም ላይ የዋሉ ባትሪዎችን ለማዘዝ ስለሚችል አሰራርን ታቀው ትልቅ ነው። አሰራርን በተለይም በገጠራው ማህበረሰብ ውስጥ የተሰራጨ ላይ ከፍ ያለ ነው። ባትሪዎች የፀጋይ ኃይልን በማጠራቀም የገጠሩን ማህበረሰብ የሌሌትሪክ ተደራሽ ለማድረግ ቢጠቅሙም ከባትሪዎች ጋር ተያይዞ ያለውን አደገኛ ቆሻሻ በአግባቡ የሚዘጋጅ ማቆራረጥ ግን ገና አልተዘጋጀም። የሊድ አሲድ ባትሪዎች በኢትዮጵያ ውስጥ በስፋት በጥቅም ላይ እየዋሉ ነው። በመሆኑም አግባብ ያልሆነ የሊድ አሲድ ባትሪ አያያዝና ማሰራጨ ጥቅም ላይ የመዋል ሂደት በሰው ጤናና በአካባቢ ላይ ከፍተኛ ጉዳት እንደሚደርስ ይታወቃል። የተለያዩ የአፍሪካ አገራት ይህን የአደገኛ ቆሻሻ ብክለት ቅድሚያ እንዲሰጡ ትኩረት ያደረጉበት ሲሆን፤ የዓለም አቀፍ ማህበረሰብም ይህን በሚገራት እ.ኤ.አ. በ2017 በተካሄደው 3ኛው የዓለም የአካባቢ ጥበቃ ስብሰባ ላይ ሁሉም ሀገራት "አካባቢ ጥበቃን ማስከል ያደረገ ያገለገሉ የሊድ አሲድ ባትሪ አያያዣውን እንዲቀጥሉ" ያበረታታል። (UNEA/EA.3/Res.9) .

ይህ ሪፖርት በኢትዮጵያ የንግድ ፈቃድ አሰጣጥ ሂደቶች እና በሁለት አገሮች (በጀርመን እና በኬንያ) የሊድ አሲድ ባትሪዎች ማሰራጨ ጥቅም ላይ እንዲውሉ የሚደርጉ እንዲስተረፉ የሚቆጣጠር ታሪክ ጠቅላላ አድርጎ ይገልጻል። ሪፖርቱ የተከታታይ ፕሮጀክት ወጠቶች አካል ሆኖ የሚተላለፍ ተጨማሪ ሰነዶች ያካትታል።

- ያገለገሉ የሊድ አሲድ ባትሪዎች አስተዳደርን በሚመለከት፣ በነባር የቴክኒክ ደረጃዎች ምላክታ ማድረግና የክፍተት ትንተና ማካሄድ፣
- በአደገኛ ቆሻሻ አያያዝ እና አወገድ አዋጅ ቁጥር 1090/2010 መሠረት የሊድ አሲድ ባትሪዎች ለአካባቢ ተስማሚ በሆነ ማንገድ እንዲያዙ ለማስቻል ረቂቅ መመሪያ ማዘጋጀት፣
- የሊድ አሲድ ባትሪዎችን ለማድረግ፣ ለገለገሉ የሊድ አሲድ ባትሪዎች ማከብሰብ ማስከል፣ አዳዳዦችና ማሰራጨ ጥቅም ላይ ለማወሉ ቴክኒካዊ መመሪያዎችን ማዘጋጀት።

2. ወቅታዊ የፍቃድ አሰጣጥ ሂደቶች በኢትዮጵያ

2.1. በፈቃድ አሰጣጥ የሕግ ማዕቀፎች ላይ የሚነሱ አጠቃላይ ጉዳዮች

ለማንኛውም የንግድ ተግባር ጋር በተያያዘ፣ ዋናው ሕግ የንግድ ምዝገባና ፈቃድ አዋጅ ቁጥር 980/2008 (ከዚህ በኋላ አዋጅ ተብሎ የሚጠራው) ይሆናል። የዚህ አዋጅ አንዳንድ አንቀጾች በንግድ ምዝገባና ፈቃድ (ማሻሻያ) አዋጅ ቁጥር 1150/2011 ተሻሽለዋል። አዋጁ የተሻሻለው የንግድ ምዝገባና ፈቃድ አገልግሎት አሰጣጥን ቀላል፣ ቀልጣፋ፣ ወጪ ቆጣቢ፣ ዘመናዊ እና ተደራሽ በማድረግ ለንግድ ሥራ መጀመር ምቹ ሁኔታን ለመፍጠር እንዲያስችል ነው።¹ ይህንን አዋጅ በሥራ ላይ የመውለው ዋናው ተቋም የንግድና እንዲስተረ ሚስቴር ነው።² ሆኖም ግን ሌሎችም

¹ ንግድ ምዝገባና ፈቃድ (ማሻሻያ) አዋጅ ቁጥር 1150/2011 መግቢያውን ይመለከቱ።

የፌዴራልና የክልል አካላትም አዋጁን ተግባራዊ ለማድረግ ሥልጣን ተሰጥቷቸዋል። እነዚህም አግባብ ያለው የሴክተር ማሥሪያ ቤት፣³ አግባብ ያለው ባለሥልጣን፣⁴ የኢንቨስትመንት ኮሚሽን፣⁵ እና ሌሎችም በአዋጁም ሆነ በሌሎች ሕጎች ሥልጣን የተሰጣቸው ተቋማት ሕጉን በሥራ ላይ ሊያውቁ ይችላሉ። የንግድና ቀጠናዊ ትስስር ሚስቴር ሀገር አቀፍ ተፈጻሚነት ያለው ማዕከላዊ የንግድ ማዘገብ እና የንግድ ስም ማዘገብ በአዋጁ ማረጋገጥ ያቋቁሟል፤ ያስተዳድራል፤ ለሕዝብ ክፍት እንዲሆንም ያደርጋል። (የአዋጁ አንቀጽ 4 (1)) በሚሆኑም ሚስቴር የንግድ ምዝገባን፣ የንግድ ስም ምዝገባንና የንግድ ፈቃድን ለመቆጣጠርና ለማስተዳደር ዋነኛው የመንግሥት አካል ነው።

የንግድ ተግባራትን የሚያስተዳድሩ የክልል አካላት እና የኢንቨስትመንት ኮሚሽን የንግድ ምዝገባንና የንግድ ስም ምዝገባን በሚስቴር ሲወከሉ ሊያካሄዱ ይችላሉ። ሁሉም ሚስቴር የሚዘገቡት የንግድ ምዝገባ እና የንግድ ስም ምዝገባ እንዲሁም ንግድን የሚያስተዳድሩ የክልል አካላት እና ኢንቨስትመንት ኮሚሽን በወክልና የሚዘገቡትን ሚጃ ወደ ማዕከላዊ የሚጃ ቋት ያስተላልፋሉ። (የአዋጁ አንቀጽ 4 (4)) ይህም የተደረገው የክልል የንግድ ቢሮዎችንና የኢንቨስትመንት ኮሚሽንን ከማዕከላዊው የንግድ ስም ማዘገብ ጋር በማስተሳሰር ነጋዴዎች ውሳኔዎችን በአስቸኳይ እንዲያገኙ ለማዘጋጀት ነው። ይህንንም አሠራር፣ የምዝገባና የፈቃድ አገልግሎት ተቀባዮች ወደ ማዘጋገቢ ማሥሪያ ቤቶች⁶ በአካል ሳይሆኑ በሚጃ የግንኙነት ቴክኖሎጂ በማከቀም በአፈጻጸም ላይ ክትትል በማድረግ ማካካት ይቻላል። (የንግድ ምዝገባና ፈቃድ (ማሻሻያ) አዋጅ ቁጥር 1150/2011፣ አንቀጽ 5 (17))

ለተለያዩ የንግድ ድርጅቶች ዓይነቶች የሚከፈሉ የንግድ ምዝገባ ሂደቶችና ማሥሪቶች የተለያዩ ማህበራዊና ማንገዝብ ያስፈልጋል። (ከታች ደረጃ በደረጃ የንግድ ምዝገባ እና የፍቃድ አሰጣጥ ሂደቶች በሚሰጡ ርዕስ ሥር የተገለጹትን አጭር ማስታወሻዎችን ይመልከቱ)

አዋጁ ሁሉም ሰዎች ማንኛውንም ዓይነት የንግድ ሥራ ፈቃድ ማግኘት ከፈለጉ፣ በንግድ ማዘገብ ላይ እንዲሞክሩ ያስገድዳል። አንድ ንግድ በንግድ ማዘገብ የሚሞከረው ዋና ማሥሪያ ቤቱ ባለበት ሚክሶ ምድራዊ ሥፍራ ነው። (አንቀጽ 5፣ (1 እና 2) ማንኛውም ሰው በአገሪቱ በተለያዩ አካባቢዎች የተለያዩ የንግድ ሥራዎችን ቢያከናውንም በንግድ ማዘገብ ውስጥ የሚሞከረው ያለበት አንድ ጊዜ ብቻ ነው።

ሆኖም አንድ ነጋዴ⁷ በተለያዩ ቦታዎች ቅርንጫፍ ጽ/ቤቶችን ሲከፍት ሥራውን ከመጀመሩ በፊት እነዚህን ቅርንጫፍ ጽሕፈት ቤቶች በመጀመሪያ በተማዘገበበት ቦታ ማስማዘገብና ቅርንጫፍ ጽሕፈት ቤቶች በሚከፈቱባቸው ቦታዎች ለማግኘት የሚሞከረውን ቦታ ጽሕፈት ቤቶች ወዲያው ማወቅ አለበት። (አንቀጽ 5 (3 እና 4))

የአዋጁ አንቀጽ 6 ለንግድ ምዝገባ ማሻሻያው የንግድ ሥራው ከመጀመሩ በፊት ቀን አስቀድሞ የተዘጋጀውን ቅጽ በመሙላትና አዋጁን ለማስፈጸም በወጡት ደንቦችና መሥሪያዎች ውስጥ የተገለጹ ሰነዶችን በመያዝ መቅረብ እንዳለበት ይደነግጋል። ማንኛውም ለማዘጋጀት አካል በንግድ ማዘገብ ለመማዘገብ የቀረበ ማሻሻያ ተቀባይነት ያለው ሆኖ ከተገኘ ማዘጋጀት ማሥሪያ ቤት የአገልግሎት ክፍያ በማክፈል ምዝገባ በማክናወን የንግድ ምዝገባ ምስክር ወረቀት ለአሜሪካ ወዲያው ይሰጠዋል። ሆኖም የምዝገባ ጥያቄው ተቀባይነት የሌለው ከሆነ ወድቅ በማድረግ ምክንያቱን ገልጾ ለአሜሪካ በጽሑፍ ወዲያው ማወቅ አለበት።

² በአዲሱ የፌዴራል መንግሥት አስፈጻሚ አካላትን ሥልጣንና ተግባር ለመወሰን የወጣ አዋጅ ቁጥር ... /2014 ዓ.ም. ማረጋገጥ ይህ ሥልጣን ለንግድና ቀጠናዊ ትስስር ሚስቴር ተላልፏል።
³ አግባብ ያለው የሴክተር ማሥሪያ ቤት ማለት የብቃት ሚጋጋጫ የምክክር ወረቀት የሚሰጥ ወይም ተማሳይ ተግባራትን የሚያከናውን አስፈጻሚ ማሥሪያ ቤት ነው የሚል ትርጓሜ ተሰጥቶታል። (የአዋጁን አንቀጽ 2 (38) ይመልከቱ።
⁴ አግባብ ያለው ባለሥልጣን ማለት የንግድና ቀጠናዊ ትስስር ሚስቴር ወይም በክልል ንግድን ለማስተዳደር በሕግ ሥልጣን የተሰጣቸው አካላት ናቸው። የንግድ ምዝገባና ፈቃድ (ማሻሻያ) አዋጅ ቁጥር 1150/2011 አንቀጽ 2 (3)ን ይመልከቱ።
⁵ የኢንቨስትመንት ኮሚሽን የንግድና ቀጠናዊ ትስስር ሚስቴር የሚከናወኑትን ተግባራት በሚስቴር ወክልና ሲሰጡ ሊያካወኑ ይችላሉ።
⁶ ማዘጋገቢ ማሥሪያ ቤት ማለት የንግድ ምዝገባ እና የንግድ ስም ምዝገባን የሚያከናውን አግባብ ያለው ባለሥልጣን ነው።
⁷ ነጋዴ ማለት ንግድን የሚያ ሥራው አድርጎ ተገቢውን ጥቅም ለማግኘት በንግድ ሕጉና በኢትዮጵያ የንግድ ሥራ ፈቃድ ማሻሻያ መደብ መሠረት ውስጥ የተዘረዘሩትን ማንኛውንም ሥራዎች የሚሠሩ ሰው ነው።

ጎላ ጎላ ያሉ ትላልቅ የንግድ ሥራዎች የንግድ ምዝገባ የሚካሄደው በራሱ በንግድና ቀጠናዊ ትብብር ሚስቴር ነው። በሚስቴር ጉልህ ተብለው የተወሰዱ የንግድ ዓይነቶች ለምሳሌ ያህል በሚኖሩ ዘርፍ የሚገኙ የውጭ ነጋዴዎች፣ የፌደራል ማግረፊያ ደርጅቶች፣ የንግድ ወኪሎች፣ የውጭ አገር ነጋዴዎች፣ በዓለም አቀፍ ጭቃ አሸናፊ ሆነው የሚገኙ የውጭ አገር ነጋዴዎች፣ ተቋቁሞ የሚገኙ የንግድ ደርጅቶችን ገዝቶ ባለበት ሁኔታ ንግድ ለማካሄድ የሚፈልግ የውጭ አገር ነጋዴ፣ በሌሎች ሕጎች የንግድ ሥራ እንዲሠሩ የተፈቀደላቸው ማህበራት፣ በፌደራል ደረጃ የሚቋቋሙ የዘርፍ ማህበራት እንዲሁም በሚስቴር ታምቦት የተፈቀደላቸው የውጭ አገር ንግድ ምዝገባ ቤቶች ቅርንጫፍ ጽሕፈት ቤቶች በሚስቴር ይመዘገባሉ። (አንቀጽ 6 (3)) በክልል ማግረፊያት የሚቋቋሙ የማግረፊያ ደርጅቶች እና በተዋረድ በክልል የሚቋቋሙ የዘርፍ ማህበራት ንግድን በማስተዳደር የክልል አካላት ይመዘገባሉ። (አንቀጽ 6 (4))

ንግድን ለማካሄድ የንግድ ምዝገባ ማካሄድ በቂ አይደለም። ማንም ንግድን ማካሄድ የሚፈልግ ሰው የንግድ ፈቃድ ማግኘት አለበት። የንግድ ፈቃድ ለማግኘት ሁለት መስፈርቶች አሉ። የሚያስፈልገው በንግድና ቀጠናዊ ትብብር ሚስቴር የሚገኘው ሲሆን ሌላኛው በክልሎች የሚገኘው ነው። ሚስቴር በፌደራል ደረጃ ፈቃድ ለማስጠበቅ የንግድ ሥራ ማድበት የንግድ ሥራ ፈቃድ ይሰጣል፤ ንግድን የማስተዳደር የክልል አካላት በክልል ደረጃ ፈቃድ ለማስጠበቅ የንግድ ሥራ ማድበት የንግድ ሥራ ፈቃድ ይሰጣሉ። (አንቀጽ 4 (7))

የአዋጁ አንቀጽ 9 በግብር አስከፋይ አካል ስለሚገኘው የግብር ከፋይ ማለያ ቁጥር ያወሰደ።

ግብር አስከፋይ አካል ከመዘጋገሙ ማሥሪያ ቤት ደብዳቤ ሲደርሰው የግብር ከፋይ ማለያ ቁጥር ይመድባል። ይህም የሚሆነው መዘጋገሙ ማሥሪያ ቤት ምዝገባውን በንግድ መዘገብ ውስጥ ከማስገባቱ በፊት ነው። ግብር አስከፋይ አካል የግብር ከፋይ ማለያ ቁጥሩን ለመዘጋገሙ ማሥሪያ ቤት ሲልክ፣ መዘጋገሙ ማሥሪያ ቤት የግብር ከፋይ ማለያ ቁጥሩን በንግድ መዘገብ ውስጥ ያስገባል። የግብር ከፋይ ማለያ ቁጥር ለነጋዴው እንደ ልዩ የምዝገባ ማለያ ቁጥር ነት ያገለግላል።

የንግድ ምዝገባ በተለያዩ ምክንያቶች ሊሰረዝ ይችላል። ምክንያቶቹም የሚተላለፉትን ያካትታሉ፡

- a) ነጋዴው የንግድ ሥራውን በማናቸውም ምክንያት የተወሰደ ሆኖ፤
 - b) ነጋዴው ንግዱን እንዳይከውን አስተዳደራዊ እርምጃ ሲወሰድበት ወይም በፍርድ ቤት ሲወሰን፤
 - c) ነጋዴው ሀሰተኛ ሚጃ ወይም ሰነድ አቅርቦ የተመዘገበ እንደሆነ፤
 - d) ነጋዴው ይህንን አዋጅ ወይም አዋጁን ለማፈፅም የሚወጡ ደንቦችንና መመሪያዎችን የጣሰ እንደሆነ፤
- (አንቀጽ 11 (1))

2.2. የንግድ ፈቃድ የመስጠት ኃላፊነት ያላቸው ተቋማት

የተለያዩ አካላት የንግድ ፈቃድ እንዲሰጡ ሥልጣን ተሰጥቷቸዋል። እነዚህም

1. የንግድና ቀጠናዊ ትብብር ሚስቴር፤
2. ንግድን የማስተዳደር የክልል አካል (እነዚህ በአገዛዥው የንግድና እንዳስትሪ ቢሮዎች ናቸው)፤
3. አግባብነት ያላቸው የማግረፊያ አካላት ናቸው።

አግባብነት ያላቸው የማግረፊያ ማሥሪያ ቤቶች የዘርፍ የማግረፊያ ተቋማት ሲሆኑ፣ እነርሱም ልዩና ቴክኒካዊ የንግድ ፈቃዶችን እንዲሰጡ ሥልጣን ተሰጥቷቸዋል። እነርሱም የሚሰጧቸው ልዩና ቴክኒካዊ የንግድ ፈቃዶች የሚተላለፉትን ያካትታሉ።

- a) የሚኖሩ ፍለጋ እና ልማት ሥራዎች፤
- b) የውሃ ነክ ሥራዎች ግንባታ አገልግሎትን ሳይጨምር በልዩ ልዩ ውሃ ነክ አገልግሎት ሥራዎች፤

- c) የባንክ፣ የሚድን እና የሚከራይ ፋይናንስ ንግድ ሥራዎች፤
- d) የአየር ትራንስፖርት አገልግሎቶች ሥራ እና ሌሎች የበረራ ሥራዎች፤
- e) የሬድዮ አክቲቭ ቁሶችና የጨረራ አማካኝ ማህሪያዎችን የማጠቃለያ የንግድ ሥራ፤
- f) የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎት፤
- g) የኤሌክትሪክ ማመንጫ፣ ማስተላለፍ ወይም ማሻጣት የንግድ ሥራ፤
- h) የጦርና ተኩስ ማህሪያዎች ጥገና፣ ዕድሰትና የፈንጂዎች ሽያጭ ሥራ። (አንቀጽ 21 (4))

እነዚህን ልዩና ቴክኒካዊ የንግድ ሥራዎችን በተማካከተም ቢሆን የንግድና ቀጠናዊ ትስስር ሚስቲር ድርሻ አለው። ቴክኒካዊ የሆኑ የፈቃድ አሰጣጥ ጉዳዮች በዘርፍ ተቋማት የሚተዳደሩ ሲሆን፣ ከሚከተሉት የንግድ ሥራ ጋር በተያያዙ ነገሮችን ግን የማስተናገድ ሥልጣን ለሚስቲር ተሰጥቷል። ከዘርፋቸው ጋር ለተያያዙ ተጓዳኝ የንግድ ዓይነቶች የንግድ ፈቃድ የማስጠት ሥልጣን የተሰጣቸው እነዚህ የዘርፍ የማግኘት አካላት፣ የንግድ ፈቃድ ሲሰጡ ሲያሰድሱ በአዋጁና አዋጁን ለማስፈጸም የወጡ ደንቦችና መሣሪያዎች የተማካከተት ማሥረቶች መሟላታቸውን ማረጋገጥ አለባቸው። (አንቀጽ 21 (4)) የዘርፍ የማግኘት ማሥሪያ ቤት ሆኖ ልዩ የንግድ ፈቃድ ከሚሰጡ እንደ ምሳሌ ለወሰደ የሚቻለው የአስፈጻሚ አካላትን ሥልጣንና ተግባር መወሰኛ አዋጅ ቁጥር 1263/2014 ዓ.ም. የተቋቋመው የነዳጅ እና ኢነርጂ ባለሥልጣን ነው።⁸

ወደ ባትሪ እና/ወይም ወደ አገለገሉ ባትሪዎች ጉዳይ ስንመለከት፣ የብቃት ማረጋገጫ የምክክር ወረቀት ማስጠን አስሚልክቶ ወደ እይታችን የሚገባው የአካባቢ ጥበቃ ባለሥልጣን ነው። ለምሳሌ፣ አካባቢን በሚያገዳ ሚካክራይት የአይገኛ ቆሻሻዎች የሕይወት ዑደት አያያዝ (ማኅበራዊ፣ ማዳኘት፣ ማሻሻል፣ ማሰራጨት ለይ ማዋል እና አወገድ) ሂደቶች የሚተናገዱት በባለሥልጣኑ ነው።⁹ ይህም ማለት ማንኛውም ሰው ከንግድና ቀጠናዊ ትስስር ሚስቲር ወይም ከሌሎች ፍቃድ ሰጪ ተቋማት የንግድ ወይም የንግድ ፍቃድ ከማግኘቱ በፊት ይህ ሰው በአይገኛ ቆሻሻ ንግድ፣ ባትሪዎችን ወይም ያገለገሉ ባትሪዎችን ጭምር፣ ለማስረጃ ብቁ መሆኑን የሚያረጋግጥ የምክክር ወረቀት ማግኘት ይኖርበታል።

አዋጁ የብቃት ማረጋገጫ የምክክር ወረቀትንም ይመካከታል። የብቃት ማረጋገጫ የምክክር ወረቀትንም እንዲህ ሲል ይተረጎማል። "የብቃት ማረጋገጫ የምክክር ወረቀት ማለት ሚስቲር በሚከተለው መሣሪያ መሠረት ለተወሰኑ አግባብነት ላላቸው የንግድ ሥራዎች በዚህ አዋጅና አግባብነት ባላቸው ሌሎች ሕጎች መሠረት ተገቢው ብቃት መሟላትን በሚረጋገጥ ከሚመካከተው የሴክተር ማሥሪያ ቤት የሚሰጥ የምክክር ወረቀት ነው።" (የአዋጁ አንቀጽ 2 (30)) ይህ ማለት ግን ሚስቲር የብቃት ማረጋገጫ የምክክር ወረቀት አይሰጥም ማለት አይደለም። በአዋጅ ቁጥር 980/2008 አንቀጽ 4 (10) መሠረት፣ ሚስቲር የብቃት ማረጋገጫ የሚያስፈልጋቸውን የንግድ ሥራ መደቦች ከሚመካከታቸው የሴክተር ማሥሪያ ቤቶች ጋር በመሆን ይለያል፤ ማሥረቶች እንዲዘጋጅላቸው እና የብቃት ማረጋገጫ የምክክር ወረቀት እንዲሰጥም ያስተባብራል፤ በራሱ ሥልጣን ሥር ለሚወጡ የንግድ ሥራ መደቦች የብቃት ማረጋገጫ የምክክር ወረቀት ይሰጣል። ከእነዚህ ነጥቦች መረጃ እንደሚቻለው፣ እንደ አገለገሉ ባትሪዎች የሕይወት ዑደት አያያዝ ባሉ ተግባራት ላይ ለማስተካከል የሚፈልጉ የንግድ ድርጅቶች የንግድ ፈቃድ ከማግኘታቸው በፊት የብቃት ማረጋገጫ ያስፈልጋቸዋል።

ይህንን አዋጅ ለማስፈጸም የሚስቲሮች ምክር ቤት ደንብ አውጥቷል። እሱም የንግድ ምክንያት ፈቃድ የሚስቲሮች ምክር ቤት ደንብ ቁጥር 392/2009 ነው።¹⁰ ደንቡም በንግድ ስም ምክንያት እና በንግድ ፈቃድ አሰጣጥ ማሥረቶች ላይ ያተኩራል። ደንቡ ለአዋጁ ማስፈጸም የወጣ እንደሚሆኑ ማህን፣ በመሆኑ ከአዋጁ እና ሌሎች እንደ አይገኛ ቆሻሻ አዋጅ ካሉ ሕጎች መርህ ሊያፈነግጥ የሚችልና የፈቃድ አሰጣጥ አጠቃላይ ማሥረቶችን የሚያሟላ ነው።

⁸ የአዋጁን አንቀጽ 51 (1) ይመልከቱ። በተጨማሪም ባለሥልጣኑ ለንግድና ቀጠናዊ ትስስር ተጠሪ መሆኑን ለሚዳት የአዋጁን አንቀጽ 85 (5)ን ይመልከቱ።
⁹ ለምሳሌ፣ የአይገኛ ቆሻሻዎች አዋጅ በአንቀጽ 11 (3) (ሀ) ላይ እንደተገለጸው፣ ባለሥልጣኑ ፈቃድ ለማስጠት ሌሎች መሟላት ያለባቸውን ሥርዓቶችና ተጨማሪ ቅድመ ሁኔታዎች ያዘጋጃል ይላል።
¹⁰ ይህም ደንብ የንግድ ምክንያት ፈቃድ የሚስቲሮች ምክር ቤት ደንብ ቁጥር 461/2012 ነው።

2.3. በኢትዮጵያ ውስጥ የንግድ ሥራ ፈቃድ አሰጣጥ መደቦች

በዓለም አቀፍና በደቡብ አፍሪካ ስታንዳርድ ኢንዱስትሪያዊ መደብ እንዲሁም አሁን ባሉት የሀገሪቱ ኢኮኖሚያዊ እውታሮች ላይ በመመሥረት የንግድና ኢንዱስትሪ ሚስቴር የኢትዮጵያ ንግድ ሥራ ፈቃድ ማጣጫ መደቦችን በ2005 ዓ.ም. አወጥቷል።¹¹

እያንዳንዱ ዘርፍ የራሳቸው የሆነ ልዩ ኮድ ያላቸው በዋና ዋና ክፍሎች፣ በክፍሎች፣ ዋና ቡድኖች፣ ቡድኖች እና ንዑስ ቡድኖች የተከፋፈሉ አሥር ዘርፎች ተለይተዋል። አሥርን ዋና ዋና ዘርፎች (ሠንጠረዥ 1) ያካተተው የኢትዮጵያ የንግድ ሥራ ፈቃድ ምደቦች በሚከተለው ሠንጠረዥ ተዘርዝረዋል።

ሠንጠረዥ 1: የኢትዮጵያ የንግድ ፈቃድ ዘርፎችና ዋና ዋና መደቦች

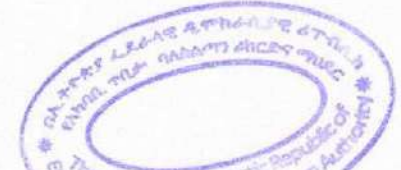
የዋና ዘርፍ	የዋና ዘርፍ መደቦች
1	ግብርና፣ አደን፣ የደን ልማትና ዓሳ ማገገር፣
2	የሜዲያ ቁፋሮና ደንጋይ፣ አሸዋና የመሳሰሉትን ማወጣት፣
3	የሜፋክቸሪንግ፣
4	የአሌክትሪክ፣ የጋዝና የውኃ አቅርቦት፣
5	የኮንስትራክሽን፣
6	የጅምላና ችርቻሮ ንግድ፣ የሚኒና እና የሞተር ብስክሌት ጥገና፣ የቤት ውስጥ ዕቃዎች፣ የሆቴልና ሬስቶራንት፣ የአስሜኔትና ላኪነት ንግድ ሥራዎች፣
7	የትራንስፖርት፣ የሚዘንና የኮሚኒኬሽን ሥራዎች፣
8	የፋይናንስ፣ የኢንሹራንስ፣ የሪል ስቴትና የንግድ ሥራዎች፣
9	የሚሰረሰብ፣ ሚሰራዊና የግል አገልግሎቶች፣
10	የግል የመኖሪያ ቤት፣ የውጭ ማንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች፣ የውጭ ማንግሥታት ተወካዮች ሌሎች ያልተገለጹ ሥራዎች፣

ይህ የተሻሻለው የኢትዮጵያ ስታንዳርድ የኢንዱስትሪ ምደባ ከ1,320 በላይ የተለያዩ ፈቃዶችን ገልጿል። ያገለገሉ ባትሪዎችን የሕይወት ዑደት አያያዝን በተማካከተ፣ በሚከተሉት ምደቦች ሊካተቱ ይችላሉ።

1. ዋና ዘርፍ 3 (ወይም ሜፋክቸሪንግ)
2. ዋና ዘርፍ 4 (ወይም የአሌክትሪክ፣ የጋዝና የውኃ አቅርቦት)
3. ዋና ዘርፍ 6 (ወይም የጅምላና ችርቻሮ ንግድ፣ የሚኒና እና የሞተር ብስክሌት ጥገና፣ የቤት ውስጥ ዕቃዎች፣ የሆቴልና ሬስቶራንት፣ የአስሜኔትና ላኪነት ንግድ ሥራዎች)
4. ዋና ዘርፍ 7 (ወይም የትራንስፖርት፣ የሚዘንና የኮሚኒኬሽን ሥራዎች)

የባትሪ ንግድን በተማካከተ፣ ምደባዎቹ በአኩሚኒቲዎች፣ ፕራይሜሪ ሴሎች እና ፕራይሜሪ ባትሪዎች (የሚኒና) ሚኒብረክ፣ በተሸከርካሪዎች ጎማ ከሚዳሪ እና ባትሪ ጅምላ ንግድ፣ በሚኒና ጎማ ባትሪ ችርቻሮ ንግድ፣ በተሸከርካሪ ባትሪ ቻርጅ እና ጥገና (የተሸከርካሪ ባትሪ ጥገና ጋራዥ)፣ በተሸከርካሪዎች ጎማ ከሚዳሪ እና

¹¹ የኢትዮጵያ ስታንዳርድ የኢንዱስትሪ ምደቦች መግቢያ ገጽ XX. ይህ መደብ የወጣው በቀድሞው (አሁን በተሻሻለው) አዋጅ ቁጥር 686/2002 ነው። የሕግ ሚኒስቴር እንደሚያስቀምጠው እናት ሕግ በሚከተለው ጊዜ ማንኛውም በዚህ በተሻሻለው ሕግ ሥር የወጣ የበታች ሕግ አብሮ ይሻራል። ሆኖም በልዩ ሁኔታ የበታች ሕግ እንዳይሻር የሚደርግ ድንጋጌ ግን በአዲሱ ሕግ ለገለጽ ይችላል። ሚስቴር በየጊዜው ስታንዳርድ የኢንዱስትሪ ምደባን ስለሚሻሽል፣ ይህ ሰነድ ተግባራዊ ቢሆን ማንኛውም ይሆናል ማለት ነው።

ባትሪ አስመዘኔ በመኪና ጎማ ከማዳሪ እና ባትሪ ላኪ፤ እና በተሸከርካሪዎች መላዎውን አካላት እና ተጓዳኝ እቃዎች (ከመኪና ባትሪ እና ጎማ ውጫ) ላኪ ሊከፋፈሉ ይችላሉ።¹²

አንድ ነጋዴ ለብዙ ንግዶች ፈቃድ ማግኘት ይችላል። ከላይ ካለው ሰንጠረዥ እንደሚታየው እነዚህ ምድቦች በአንድ ዋና ዘርፍ ሥር የሚወድቁ በርካታ ንዑስ ዘርፎች በአንድ ፈቃድ ውስጥ ሊካተቱ ይችላሉ።

2.4. ደረጃ በደረጃ የንግድ ምዝገባ እና ፈቃድ አሰጣጥ ሂደቶች

አዋጅ ቁጥር 980/2008 እና 1150/2011 ደረጃ በደረጃ የሚደረግ የንግድ ምዝገባና የንግድ አሰጣጥ ሂደቶችን ይደነግጋሉ። የሚከተሉት ንዑስ ክፍሎች በእነዚህ ሂደቶች ላይ አንዳንድ ዝርዝሮችን ያቀርባሉ።

2.5. በንግድ ምዝገብ ስለመመዘን

የአዋጁ ክፍል ሁለት (አንቀጽ 5-13) ስለንግድ ምዝገባ ጉዳይ ያወሳል። በዚህ የአዋጁ ክፍል የተመለከተ ጉዳዮች የሚከተሉትን ያካትታሉ።

2.5.1. በንግድ ምዝገብ ውስጥ ለመመዘን አጠቃላይ መሥሪያዎች

- በንግድ ምዝገብ ውስጥ ሰይጣን ምንም ዓይነት የንግድ ፈቃድ ማግኘት አይችልም። የንግድ ምዝገብ ለነጋዴው ሕጋዊ ደህንነትን የሚፈጥር ለሕዝብ ክፍት የሆነ ማዕከል ነው።
- አንድ ሰው በንግድ ምዝገብ ውስጥ መመዘን ያለበት የንግድ ዋና ማሥሪያ ቤት በማሻበት በታ ነው። ለንግድ ምዝገባ የሚቀርበው ማህዘኛ የንግድ እንቅስቃሴው ይጀምራል ተብሎ ከሚታሰብበት ቀን ቀደም ብሎ የተደነገገውን ቅጽ በመሙላት እና እስፈላጊ ሰነዶችን በማያዝ ነው።
- አንድ ሰው በተለያዩ ክልሎች የተለያዩ የንግድ ሥራዎችን ቢሠራም በንግድ ምዝገብ የሚዘገበው አንድ ጊዜ ብቻ ይሆናል። የንግድ ምዝገብ ዋና ዓላማ የንግድን ዓይነት ማለት ሳይሆን፣ ሰውዬው/ሴትዬው/ድርጅቱ በንግድ ተግባር ላይ ማስሚቱን/ቷን ማለት ነው።
- የግብር ከፋይ ማለያ ቁጥር ማግኘት፤
- ለንግድ ምዝገባ የቀረበው ማህዘኛ በመዘጋቢው ማሥሪያ ቤት ተቀባይነት ካገኘ፣ ተመዘጋቢው ማሥሪያ ቤት የአገልግሎት ክፍያ እስከከፍሎ ማህዘኛውን መዘግብ የምዝገባ የምስክር ወረቀት ለአመልካቹ ይሰጣል።
- ማንኛውም ሰው ቅርንጫፍ ቢሮዎችን በተለያዩ ቦታዎች ሲከፍት፣ ሥራ ከሚጀምሩ በፊት እነዚህን የቅርንጫፍ ቢሮዎች በዋናው ምዝገብ ማስመዘን ቅርንጫፍ ቢሮዎች በሚፈቱበት ቦታዎች ለማግኘት መዘጋቢ ማሥሪያ ቤት ወዲያው ማስወቅ አለበት።
- የንግድ ምዝገብ ከወጣ በኋላ ተቃዋሚ ሊቀርብ አይችልም። ተቃዋሚዎች በአብዛኛው የሚኖሩት ከጥቅም ግጭት ወይም ኢፍትሃዊ ከሆነ የንግድ ውድድር ጋር ነው።

2.5.2. ግለሰብ ነጋዴዎች ሊያሟሏቸው የሚገቡ መሥሪያዎች

- የንግድ ምዝገባ ውስጥ ለመመዘን የሚቀርብ ማህዘኛ፣ የንግድ ተግባር ከሚጀምርበት ቀን በፊት ለአዋጁ ማስፈጸሚያ በወጣት ደንቦች እና/ወይም መሥሪያዎች ላይ የተገለጹትን ፎርሞችንና ሰነዶችን በመሙላትና በማያዝ መቅረብ አለበት።
- በንግድ ሕግ መሠረት ማንኛውም ሰው በንግድ ምዝገብ ሲመዘን የድርጅት ስሙ ከሌላ ነጋዴ ጥቅም ጋር የሚደጋግጥ ማህንን በሚጋገጥ በንግድ ምዝገብ ውስጥ መግባት አለበት።

¹² የኢትዮጵያ ስታንዳርድ የኢንፎርሜሽን ምደባ ሰነድን ገጽ 39፣ 49፣ 75፣ 89፣ 95፣ 118፣ እና 139ን ይመለከቱ።

- በ2013 ዓ.ም. የንግድ ሕግ በንግድ መዝገብ ስለመግባት ጉዳዮች በሚል ርዕስ ሥር (አንቀጽ 78 - 89) ውስጥ የተገለጹት ማሥረቻዎች መሟላት አለባቸው። በንግድ ሕግ ከተቀማገሉት መስፈርቶች ውስጥ በአንቀጽ 80 የተመለከተው ማሥረቻ እንደሚከተለው ይነበባል።

አንቀጽ 80 የመገለጫውን ቃል ትክክለኛነት ስለመቆጣጠር

- (1) ለመመዘገብ የሚያስፈልገው ሰው የሚቀርበውን የመጻፍክቻ ቃል ትክክለኛነት መዘጋጀት ማህራት አለበት፤ እንደ ሰው በነጋዴነት ለመመዘገብ ካሚሰጠው ለመጻፍክቻ ምዝገባ የተጠየቀበትን የንግድ ሥራ ለመሥራት የሚያስችለውን ህጋዊ መግቢያዎች ሁሉ ያሟላ ማህንን መዘጋጀት ማረጋገጥ አለበት፤
- (2) መዘጋጀት በሕግ የታዘዙት ነገሮች ሁሉ በመገለጫው ውስጥ ማፋቸውን እንዲሁም ለመገለጫው በደጋፊነት የቀረቡለት የጽሑፍ ማስረጃዎች ከመገለጫው ቃል ጋር የሚጠቀሙ ማህንን ማህራት አለበት፤
- (3) መዘጋጀት አስፈላጊ ሆኖ ካገኘው ሌሎች ተጨማሪ ሰነዶች ማስረጃዎች እንዲቀርቡለት ለመጻፍክቻ ሊጠይቅ ይችላል።

2.5.3. የንግድ ማኅበራት ሊያሟላቸው ስለሚገቡ መሥረቻዎች

- የንግድ ማኅበር መሥራቾች ወይም አባላት የማኅበሩን የመመሥረቻ ጽሑፍና የመተዳደሪያ ደንቡን ከሚረዱት በፊት ለመዘጋጀት መሥሪያ ቤት በመጻፍክቻ ሌላ ነጋዴ የንግድን ማኅበር ስም አለመያዙን ማረጋገጥ አለባቸው።
- የንግድ ማኅበር መሥራቾች ወይም አባላት ማረጋገጫውን ካገኙ በኋላ የማኅበሩን የመመሥረቻ ጽሑፍና የመተዳደሪያ ደንቡን ማረጋገጥ አለባቸው፤ እንዲሁም ማኅበሩን የሚያደግ ለውጦች፣ በንግድ ምዝገባና ፈቃድ ሰጪ ማሥሪያ ቤት ውስጥ በተደራጀ፣ የአንድ ማኅበረ አገልግሎት በመስጠት ሰነዶችን ለማረጋገጥ በሕግ ሥልጣን በተሰጠው የመግገሚያ አካል በተመዘገበ ባለጥያ ማረጋገጥ አለባቸው።
- ለንግድ ምዝገባ የሚቀርበው መጻፍክቻ የንግድ ሥራው ከሚጀምርበት ቀን አስቀድሞ የተዘጋጀውን ቅጽ በመሙላትና አቀጣጫ ለማስፈጸም በወጡት ደንቦችና መመሪያዎች ውስጥ የተገለጹ ሰነዶችን በመያዝና በንግድ ሕግ አንቀጽ ከ73 - 77 የተዘረዘሩትን በመሟላት ማቅረብ ያስፈልጋል። በ2013ቱ የንግድ ሕግ ከተደነገጉት ማሥረቻዎች አንዱ በመሆኑም ለሕዝብ ይፋ ማድረግን ነው። የንግድ ሕግ አንቀጽ 73 እንዲህ ይላል፡ -

አንቀጽ 73 ስለ ማስታወቅ

- (1) በንግድ መዝገብ አማካኝነት የሚደረግ ማስታወቅ የሚፈጸመው ነጋዴው መዝገብ ለመያዝ ሥልጣን ባለው ኃላፊ ዘንድ ቀርቦ የሚሰጠውን መገለጫ በመሰጠት ነው፤ በንግድ መዝገብ የተደረገው ምዝገባ የጸና የሚሆነው ምዝገባው ከተደረገበት ዕለት ቀጥሎ ካለው የሥራ ቀን ጀምሮ ነው።
- (2) በንግድ ማኅበሮች የሚሰጡ መገለጫዎች ምዝገባን በተመለከተ የዚህ ሕግ ሁለተኛው መጽሐፍ ድንጋጌዎች ተፈፃሚ ይሆናሉ።

2.5.4. ማመልከቻን መቀበል ወይም ውድቅ ማድረግ

- ለንግድ ምዝገባ የቀረበን መጻፍክቻ መዘጋጀት መሥሪያ ቤት ከተቀበለው የንግድ ምዝገባ ምክር ወረቀት ለአመልካቹ ይሰጠዋል፤
- መጻፍክቻው ተቀባይነትን ካላገኘ፣ መዘጋጀት መሥሪያ ቤት መጻፍክቻው ለምን ተቀባይነትን እንዳላገኘ በመገለጽ ለአመልካቹ ወዲያውኑ በጽሑፍ ያሳውቀዋል፤

- ግለሰብ ነጋዴ ወይም የንግድ ማኅበር በንግድ ማዘገብ እንዳይሞዘገብ በንግድ ሕጉ መሠረት የሚቀርብ ማቃወሚያ በንግድ ማዘገብ ከመሞዘገብ ያግደዋል፤
- ማንኛውም የንግድ ምዝገባ የሚኖረው በዚህ አዋጅ ድንጋጌዎች መሠረት አሜሪካኛ በንግድ ማዘገብ ከተሞዘገበበት ዕለት ጀምሮ ነው። እንደ የንግድ ማኅበር የሕግ ሰውነት የሚያገኘው በእንደተሞዘገበ ወዲያው ነው፤
- ግለሰብ ነጋዴዎች ወይም የንግድ ማኅበሮች በሚቋቋሙት ጊዜ ወይም ለማንኛውም ሰው የምዝገባ የምክክር ወረቀት ሲሰጥ፣ አግባብ ያለው ባለሥልጣን ተደራሽ በሆነ የኢንፎርሜሽን ማናኛ ቴክኖሎጂ አወታርን ተጠቅሞ ምዝገባውንና የፈቃድ አሰጣጥን በተማካካተ ለሕዝብ ሚጃ ይሰጣል።

2.5.5. በንግድ ምዝገባ ላይ የሚደረጉ ለውጦች ወይም ማሻሻያዎች

- ማንኛውም የንግድ ምዝገባ ለውጥ ወይም ማሻሻያ በንግድ ሕጉ መሠረት ማጋጀቱን በሚገጥሙ ማዘጋገቢያዎች አካል መሞዘገብ አለበት፤
- ለምዝገባ የሚያስፈልጉ ማሥረቶች፣ እንደየአግባብነቱ፣ በንግድ ምዝገባ ላይ በሚደረጉ ለውጦች ወይም ማሻሻያዎች ላይም ተፈጻሚ ይሆናሉ፤
- ማንኛውም ኃላፊነት የተወሰነ የንግድ ማኅበር ምዝገባ ስረዘ የሚኖረው አግባብ ያለው ባለሥልጣን ስረዘውን ተደራሽ በሆነ የኢንፎርሜሽን ማናኛ ቴክኖሎጂ አወታርን ተጠቅሞ ከሰውነት ከአንድ ወር በኋላ ነው። የግለሰብ ነጋዴ ከሆነ ስረዘው ከተከናወነበት ቀን ጀምሮ እንደተሰረዘ ይቆጠራል፤
- የንግድ ሥራ ፈቃድ የተሰረዘበት ነጋዴ በንግድ ምዝገባው ሌላ ተጨማሪ ንግድ ሥራ ፈቃድ ያልወጣበት ከሆነ የንግድ ምዝገባውም ይሰረዛል።

2.5.6. የንግድ ምዝገባን ስለመስረዝ

- ማንኛውም ኃላፊነት የተወሰነ የንግድ ማኅበር ምዝገባ ስረዘ የሚኖረው አግባብ ያለው ባለሥልጣን ስረዘውን ተደራሽ በሆነ የኢንፎርሜሽን ማናኛ ቴክኖሎጂ አወታርን ተጠቅሞ ከሰውነት ከአንድ ወር በኋላ ነው። የግለሰብ ሀገራዊ በሆነ ጊዜ ስረዘው ከተከናወነበት ቀን ጀምሮ እንደተሰረዘ ይቆጠራል።
- በሚኖሩት ምክንያቶች የንግድ ሥራ ፈቃድ የተሰረዘበት ነጋዴ በንግድ ምዝገባው ሌላ ተጨማሪ ንግድ ስራ ፈቃድ ያልወጣበት ከሆነ የንግድ ምዝገባውም ይሰረዛል።

2.5.7. ምትክ የንግድ ምዝገባ የምስክር ወረቀት ስለመስጠት

- የንግድ ምዝገባ ምክክር ወረቀት የጠፋበት ወይም የተሰረዘበት ማንኛውም ነጋዴ አዋጅ ቁጥር 980/2008ን ለማስፈጸም በወጣው ደንብ በተማካካተው ማሥረቻ መሠረት ምትክ የንግድ ምዝገባ የምክክር ወረቀት ማግኘት ይችላል።

2.6. የንግድ ፈቃድ አሰጣጥ ሂደቶች

አንድ ሰው በንግድ ሥራ ላይ ለማስተፋ የንግድ ፈቃድ ያስፈልገዋል። የፀና የንግድ ፈቃድ ያለው ነጋዴ ተሞሳሳይ ንግድ ለማካሄድ ቅርንጫፎችን ቢከፍት ተጨማሪ የንግድ ፈቃድ ማውጣት አይጠበቅበትም።

2.6.1. የንግድ ፈቃድ ለማግኘት ስለሚደረግ ማመልከቻ

የንግድ ፈቃድ ለማግኘት የሚመለከቱ ቅጽ በሚሞላበት ጊዜ ከቅጹ ጋር የሚያስተካክሉ ምክር ቤት ባወጣው ደንብ ከተገለጹት አስፈላጊ ሰነዶች ጋር አያይዞ ለሚሞላበትው አካል ማቅረብ አስፈላጊ ነው። የንግድ ምዝገባና ፈቃድ የሚያስተካክሉ ምክር ቤት ደንብ ቁጥር 392/2009 እና የሚሻሻለው ደንብ (ደንብ ቁጥር 461/2012) እንደሚቋቋሙ የንግድ ድርጅት ዓይነት የተለያዩ ሰነዶችን ማያያዝ አስፈላጊ እንደሆነ ይደነግጋሉ። ለምሳሌ፡ -

- የንግድ ማኅበራት ድርጅት ስም ለማስማከገብ ከሚቀርብ ማህበረሰብ ቅጽ ጋር የሚከተሉት ሚጃዎች ተያይዘው መቅረብ አለባቸው -
 - 1) የንግድ ድርጅት ስማ እንዲያጻፍ የተመረጠው የአንድ አባል የታደሰ ማኅበረሰብ ክርድ ወይም ፓስፖርት ዋናውን እና አስፈላጊ ገጾች ፎቶ ኮፒ፤
 - 2) ረቂቅ የመሥሪያ ቤቅና የመተዳደሪያ ደንብ፤
 - 3) ለድርጅታቸው ማኅበሪያ የሚጠቅሙ ሦስት አሜሪካ ስጦታ።¹³
- የግለሰብ ነጋዴ የንግድ ምዝገባ የምክክር ወረቀት ለማውጣት ከሚቀርብ ማህበረሰብ ቅጽ ጋር የሚከተሉት ሚጃዎች ተያይዘው መቅረብ አለባቸው -
 - 1) የአሜሪካ ቅን ማኅበር በግልጽ የሚሰጠው በስድስት ወራት ጊዜ ውስጥ የተነሳው ሁለት የፓስፖርት ማኅበር ያላቸው ፎቶግራፎች፤
 - 2) የአሜሪካ ቅን የታደሰ ማኅበረሰብ ክርድ ወይም ፓስፖርት ዋናውን እና አስፈላጊ ገጾች ፎቶ ኮፒ፤
 - 3) የአሜሪካ ቅን ዋና የሥራ አድራሻ እና የቅርንጫፍ የሥራ አድራሻ ያለው ከሆነም ይህንን የሚያረጋግጥ የአድራሻ ሚጋገጫ¹⁴
- የንግድ እንደራሴ ልዩ የምክክር ወረቀት ለማውጣት ከሚቀርብ ማህበረሰብ ቅጽ ጋር የሚከተሉት ሚጃዎች ተያይዘው መቅረብ አለባቸው -
 - 1) የእንደራሴው የምዝገባ ምክክር ወረቀት፤
 - 2) የእንደራሴውን ማኅበር በግልጽ የሚሰጠው በስድስት ወራት ጊዜ ውስጥ የተነሳው ሁለት የፓስፖርት ማኅበር ያላቸው ፎቶግራፎች፤
 - 3) የእንደራሴው የታደሰ ማኅበረሰብ ክርድ ወይም ፓስፖርት ዋናውን እና አስፈላጊ ገጾች ፎቶ ኮፒ፤
 - 4) ማህበረሰቡ በወኪል የቀረብ ከሆነ የወኪልና ማህረጃ ዋና ቅጂ እና ፎቶ ኮፒ፤ የወኪል እና የእንደራሴው የታደሰ ማኅበረሰብ ክርድ ወይም ፓስፖርት ዋናውን እና አስፈላጊ ገጾች ፎቶ ኮፒ፤
 - 5) ለበጀት ዓመቱ ለደመወዝና ለሥራ ማኅኬጃ የሚሆን ቢያንስ 100 ሺህ (አንድ መቶ ሺህ) የአሜሪካን ዶላር በእንደራሴው ስም በሀገር ውስጥ ስለሚከፈልጉ ከባንክ የተሰጠ ሚጋገጫ፤
 - 6) አሜሪካ ቅን የዋና የሥራ አድራሻ እና የቅርንጫፍ የሥራ አድራሻ ያለው ከሆነም ይህንን የሚያረጋግጥ የአድራሻ ሚጋገጫ፤
 - 7) የንግድ እንደራሴው የሚከናወኑት ተግባራት መግለጫ፤
 - 8) አሜሪካ ቅን የወኪል ሀገር ዜጋ ከሆነ የንግድ እንደራሴነት ልዩ የምክክር ወረቀት እንደተሰጠው አግባብ ካለው የመግለጫ አካል የሚሰጠው እና የሥራ ፈቃድ አውጥቶ ለመቅረብ ግዴታ የገባበት የጽሑፍ ሚጋገጫ፤

2.6.2. የንግድ ፈቃድ ስለመስጠት

- አንድ ሰው/የንግድ ማኅበር የንግድ ፈቃድ ለማግኘት የሚከተሉትን ማህበረሰብ አለበት፡ -
 - የንግድ ምዝገባ፤
 - የንግድ ተግባር በሕግ ያልተከለከለ መሆን፤
 - በሕግ መሠረት አግባብ ላለው ባለሥልጣን ማህበረሰብ መቅረብ፤
 - ተገቢውን የአገልግሎት ክፍያ ሚጋገጫ እና
 - በሕግ የተደነገጉ ሌሎች ማህረሮችን ማሟላት።

2.6.3. የንግድ ፈቃድን ማደስ

- የንግድ ሥራ ፍቃድ በየበጀት ዓመቱ ከሐምሌ 1 ቀን እስከ ታህሳስ 30 ቀን ወይም ከስማክገብው የበጀት ዓመት መጨረሻ ጀምሮ ባሉት 6 ወራት ውስጥ ማደስ አለበት፤

¹³ የንግድ ምዝገባና ፈቃድ የሚሰጥበት ምክር ቤት ደንብ ቁጥር 392/2009፣ እንቀጽ 4 (1)
¹⁴ ዝኒ ከሚሆኑ እንቀጽ 9 (1)

- የንግድ ፈቃድን ለማሰብ የሚፈልግ ነጋዴ ለዕድሰት የተዘጋጀውን ማህበራዊ ቅጽ በመሙላት አዋጁን ለማስፈጸም በወጣው ደንብ ከተማካከተት ሰነዶች ጋር አያይዞ ማቅረብ ይኖርበታል፤
- በተገለጸው ጊዜ ውስጥ የንግድ ፈቃዱ ካልታደሰ፣ ቅጣት በማስፈል ማሰብ ይቻላል።

2.6.4. የንግድ ሥራ ፈቃድ ፀንቶ የሚቆይበት ጊዜ

- የንግድ ፈቃድ ወቅቱን ጠብቆ በዚህ አዋጅ መሠረት ከታደሰና እስካልተሰረዘ ድረስ የፀና ሆኖ ይቆያል፤
- የንግድ ፈቃዱ የተሰጠበት ወይም የታደሰበት የበጀት ዓመት ካበቃ በኋላ ባሉት ስድስት ወራት ጊዜ ውስጥ ተገቢው ክፍያ ተፈጻሞ ያልታደሰ የንግድ ፈቃድ ይሰረዛል።

2.6.5. የንግድ ሥራ ፈቃድን ስለማግደ

- አግባብ ያለው ባለሥልጣን የንግድ ፈቃድን በማስተላለፍ ምክንያቶች ሊያግድ ይችላል፡ -
 - የንግድ ሥራውን የጠፍና የጽዳት አጠባበቅ፣ የአካባቢ እንክብካቤ፣ የአደጋ ማላከያና የንግድ ዕቃውን ወይም የአገልግሎቱን የጥራት ደረጃ ካዳደለ፤
 - በአዋጁ የነጋዴ ግዴታዎች በሚሉ የተቀማጭነት የጣሰ ከሆነ፤
 - አግባብ ያለው ባለሥልጣን የሚጠይቃቸውን ሚጃዎች በትክክልና በወቅቱ ያላቀረበ ከሆነ፤
 - የተሰጠው ወይም የታደሰው የንግድ ሥራ ፈቃድ በሀሰተኛ ሰነድ ወይም ማስረጃ ተደግፎ ማህከተረጋገጠ፤
 - ፈቃዱን ከተሰጠበት ዓላማ ውጭ ሲገለገልበት ከተገኘ፤
 - ባስማካገበው የንግድ ፈቃድ አድራሻ ያልተገኘ ከሆነ፤
 - የንግድ ሕጉን፣ የአዋጁን፣ አዋጁን ለማስፈጸም የወጡ የደንብና የመመሪያ ድንጋጌዎችን እንዲሁም ሌሎች ሕጎችን የጣሰ ከሆነ፤
- ነጋዴው አግባብ ያለው ባለሥልጣን በሰጠው የጊዜ ገደብ ውስጥ ጉድለቶችን ካስተካከለ በንግድ ሥራ ፍቃዱ ላይ የተጣለው ዕግድ ተነስቶ ሥራ ላይ እንዲመል ያደርጋል።
- የብቃት አረጋጋጫ ተቋማት የብቃት ሚጋጋጭዎችን ሲያግዱና ሲያሰውቁ ያለምንም ተጨማሪ ቅድመ ሁኔታ የንግድ ሥራ ፈቃዱ ይታገዳል።

2.6.6. የንግድ ፈቃድ ስለመሰረዝ

- አግባብ ያለው ባለሥልጣን በማስተላለፍ ምክንያቶች የንግድ ፈቃድን ሊሰረዝ ይችላል፡ -
 - የንግድ ሥራውን በራሱ ፍቃድ የተወ እንደሆነ፤
 - የንግድ ፈቃድ የተሰጠው ወይም የታደሰው ፈቃድ በሀሰተኛ ሰነድ ወይም ማስረጃ ማህከተረጋገጠ፤
 - የንግድ ፈቃዱን ፈቃዱ ከተሰጠበት ዓላማ ውጭ ሲገለገልበት ከተገኘ፤
 - በአዋጁ መሠረት በተሰጠው የጊዜ ገደብ ውስጥ ለንግድ ፈቃዱ ዕገዳ ምክንያት የሆኑትን ጉድለቶች ያላስተካከለ ከሆነ፤
 - የኪሳራ ወሳኔ የተወሰነበት ከሆነ፤
 - በአዋጁ መሠረት የንግድ ፈቃዱን ያላሳደሰ ከሆነ፤ ወይም
 - የንግድ ምክንያቱ በአዋጁ መሠረት የተሰረዘበት ከሆነ።

2.6.7. ምትክ የንግድ ሥራ ፈቃድ ስለማግኘት

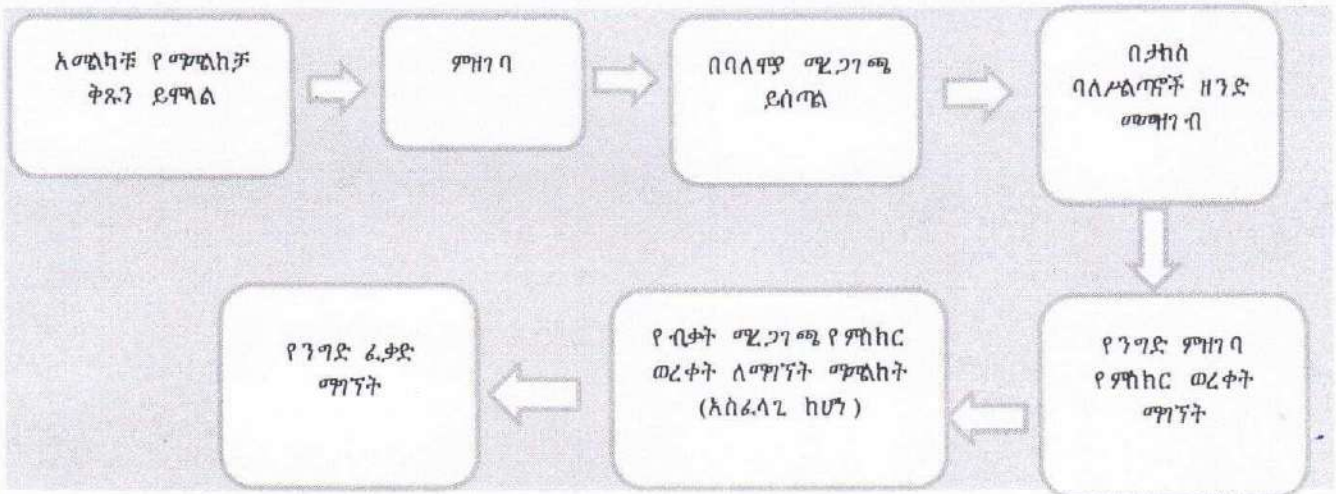

- የንግድ ፍቃድ የጠፋበት ወይም የተበላሸበት ማንኛውም ባለ ፈቃድ በአዋጁ መሠረት በወጣው ደንብ ላይ የተመለከተትን ማሥረቶች በማሟላት ማሞከሪያ ሲያቀርብ ምትክ የንግድ ፍቃድ ማግኘት ይችላል፤
- ፈቃዱ የተበላሸበት ነጋዴ ምትክ እንዲሰጠው ሲያመለክት የተበላሸውን የንግድ ፈቃድ መሞከስ አለበት፤
- ማሞከሪያ የቀረበለት አግባብ ያለው ባለሥልጣን አመልካቹ የንግድ ፍቃዱ ስለመጠፋቱ ሚጋገጫ ከማሞከሪያው አካል ወይም ፖሊስ እንዲያቀርብ አድርጎ በደንቡ የተመለከተውን ክፍያ በማስፈጸም ምትክ የንግድ ሥራ ፈቃድ ይሰጠዋል፤

2.6.8. አንድ ንግድ ለሌላ ሰው ሲተላለፍ የንግድ ፈቃድ ስለሚሰጥበት ሁኔታ

- አንድ ንግድ ለሌላ ሰው በሽያጭ በሰጠታ፣ በወርስ ወይም በመሳሪያ ማንኛውም ሁኔታ ሲተላለፍ ይችላል፤
- አንድ ንግድ ወይ ሌላ ሲተላለፍ መሟላት ያለባቸው ማሥረቶች አሉ። እነዚህም የሚከተሉትን ያካትታሉ፡
 - የንግድ ማስተላለፍ የሚቻለው አገር አቀፍ ሽፋን ባለው ጋዜጣ ታትሞ ወጥቶ ተቃዋሚ ካልቀረበ ከአንድ ወር በኋላ ይሆናል፤
 - ንግዱ ከመተላለፉ በፊት የቀድሞው ባለፈቃድ በንግድ ፈቃዱ ለሠራበት ጊዜ የግብር ክለራንስ ማስረጃ መቅረብ አለበት፤
 - የቀድሞ የንግድ ፈቃድ መሞከስ አለበት፤
 - ከላይ የተዘረዘሩት ማሥረቶች መሟላታቸውን አግባብ ያለው ባለሥልጣን ሚጋገጥ አለበት፤
- ከላይ የተዘረዘሩት ማሥረቶች መሟላታቸውን አግባብ ያለው ባለሥልጣን ሲያረጋግጥ የንግድ ፈቃዱን ንግዱ ለመተላለፍለት ሰው ይሰጠዋል፤
- አግባብ ያለው ባለሥልጣን ማሞከሪያውን ወድቅ ካደረገ፣ ወድቅ ያደረገበትን ምክንያት በመግለጽ ለአመልካቹ በጽሑፍ ያሰውቃል።

ምስል 1: የንግድ ምክንያት እና ፈቃድ የማግኘት ሂደትን የሚያሳይ ቀለል ያለ የፍሰት ገበታ

2.6.9. የመሸጋገሪያ መደምደሚያ

- በኢትዮጵያ ስታንዳርድ የኢንዱስትሪ ምደባ የተለዩ የንግድ ፈቃድ ዓይነቶች ብዙ ከሚኖሩት የተነሣ፣ ነጋዴዎች ተቀራራቢነት ላላቸው የንግድ ሥራዎች ሁሉ የተለያዩ የንግድ ፈቃዶችን እንዲያወጡ የሚደዱበት ሁኔታ ተፈጥሯል። ይህም አመልካቾች ተቀራራቢ ከሆኑ የንግድ ዓይነቶች ለእነርሱ የሚሆኑትን በመግረጥ ረገድ ግራ ያጋባቸዋል። ስለዚህም ተመሳሳይነት ያላቸው ምርቶች ወይም አገልግሎቶች በአንድ ላይ በመኖራቸው አንድ

ንግድ ፈቃድ ቢሰጠው ጠቃሚ ተይዞረዋል። ለምሳሌም፣ የሚከተሉት የንግድ ዓይነቶች የተለያዩ የንግድ ፈቃድ የሚሰጠው ናቸው፡ (ሀ) አኩሚኦር፣ ፕራይመሪ ሴሎች እና ፕራይመሪ ባትሪዎች (የሚከናወኑ) ሚኒስቴር፣ (ለ) የተሸከርካሪዎች ጎረቤት ከመንጃሪ እና ባትሪ አስጣጫ (ሐ) የተሸከርካሪ ባትሪ ቻርጅ እና ጥገና (የተሸከርካሪ ባትሪ ጥገና ጋራዥ) (መ) የጎረቤት የከመንጃሪና የሚከናወኑ ባትሪ ጅምላ ሻጭ (ሠ) የሚከናወኑ ጎረቤት ቸርቻሮ ንግድ (ረ) የሚከናወኑ ጎረቤት ከመንጃሪ እና ባትሪ ላኪ።

- የብቃት ሚጋገጫ የምክክር ወረቀት ማሥረርት መኖሩ፣ እንደ ነጋዴ ንግዳን የሚከናወኑ አቅም ችሎታ እንዳለው ለሚጋገጥ የሚያስችል ጠቃሚ እርምጃ ነው። የንግድ ዓይነት ከባትሪዎችና ካገለገሉ ባትሪዎች ጋር የተያያዘ በሚገኝበት ጊዜ፣ የብቃት ሚጋገጫ የምክክር ወረቀት አስፈላጊነት እጅጉን የጎረቤት ይሆናል። ምክንያቱም ባገለገሉ ባትሪዎች የሕይወት ዑደት አያያዝ ላይ የሚያጋጥም አነስተኛ የሆነ ችግር በሰው ጤና በተፈጥሮ አካባቢ ላይ አስከሬ ወጠቶችን ሊያስከትል ይችላል።
- የኤሌክትሪክና ኤሌክትሮኒክ ቆሻሻ አያያዝና አወገድ የሚከተሉት ምክር ቤት ደንብ ቁጥር 425/2010 የእነዚህን ቆሻሻዎች አያያዝና አወገድን አስመልክቶ የአካባቢ ጥበቃ ባለሥልጣን የብቃት ሚጋገጫ የምክክር ወረቀት እንዲሰጥ ሥልጣን ይሰጠዋል። ባትሪዎች ደግሞ በሰው ጤና ሆነ በአካባቢ ላይ ተመሳሳይ ወይም የባሉ አሉታዊ ተፅዕኖዎችን ሊያስከትሉ የሚችሉ ንጥረ-ነገሮችን የያዙ በሚሆናቸው ባትሪዎችንና የገለገሉ ባትሪዎችን የሕይወት ዑደት አያያዝን አስመልክቶ የብቃት ሚጋገጫ የምክክር ወረቀት ይሰጣል።

3. የሌሎች አገሮች የሌድ አሲድ ባትሪ ኢንዱስትሪዎች ደንቦች

3.1. ጀርመን

በጀርመን አገር የሚገኙ ብዙዎቹ ባትሪዎችን ሚኒስቴር ጥቅም ላይ የሚውሉ ፋብሪካዎች ከቀድሞዎቹ የሚደገፉ ብረታ ብረት ማክህባቦሪያ ፋብሪካዎች የተገኙ ናቸው። በቀደሙ ጊዜያት እነዚህ ፋብሪካዎች ልቀትንና የሥራ ላይ ደህንነትን አስመልክቶ አያያዙቸው ደካማ በሚሆኑ፣ ከፍተኛ የሆነ የአካባቢ ብክለትና የሥራ ላይ አደጋዎችን አስከትለዋል። ምንም እንኳን ንፅጅናው የተጠበቀና ደግንነቱ የተሟላ ምርት እንዲኖር የቀደሙ ጥረቶች ቢኖሩም ጥረቶቹ ያተኮሩት በተናጠል ምልክቶች ላይ በሚሆኑ፣ ለችግሮቹ መሠረታዊ ማሻ ለሆኑት ነገሮች መፍትሔ ሳይሰጡ ቀርተዋል። የእነዚህ ጥረቶች ምሳሌ የሚሆኑት ለፋብሪካዎቹ ረጅም ጭነት ማዕከሎችን በመንገድ የአካባቢን አድር ጥራት ለማስጠበቅ ማከራ ቢደረግም ልቀቶቹ ግን ሰፊ ያለ አካባቢን የሚገድሉ ሆኑ ተገኝተዋል።

ፈጣን የኢኮኖሚ ዕድገትና አብሮት አያደገ የመጣው የአካባቢ ብክለት፣ እንዲሁም በ1960ዎቹና በ1970ዎቹ የተጀመሩት የአካባቢ ተጫዎች እንቅስቃሴዎች አምራች ተቋማት ሥርዓት ባለው ሚኒስቴር ለመጀመሪያ ጊዜ ቁጥጥር ለየተደረገባቸው ማህ፡ በጀርመን አገር የአካባቢ ተጫዎች ንቅናቄ ለየተጠናከረ ከአደገኛ ኬሚካሎች ጋር የተያያዙ አስከሬ የኢንዱስትሪ አደጋዎች ቁጥራቸው ለየጭረ ከመምጣቱ ጋር፣ በተለይም በሲሼሶ (ጣልያን 1976)፣ በቦጋል (ሕንድ 1984)፣ እና ሸዋይጥላ (ስዊትዘርላንድ 1986) የኢንዱስትሪ አደጋዎች ከደረሱ በኋላ ነበር። በተጨማሪም ከአገር ውስጥ የሚሆኑ ጠቃሚ ብክለቶች ከሌድ አሲድ ባትሪዎች አምራች የሚወጡት ጭምር ለየበዙ ማክትና የሰነገሺን የባትሪ አምራች ኩባንያ ከፍተኛ ማጠን ያለውን ሌድ በተደጋጋሚ በመልቀቅ የፋብሪካ እሳት ማክነሳቱ ጠንካራ የሆኑ ስታንዳርዶችና የሕግ ማክከቦር እንዲኖር ሕዝባዊ ጥሪዎች ተደርገዋል። በ1980ዎቹ የሰነገሺን ኩባንያ ጉዳይ የማናኛ ብዙኃን ማጋገጫ ርዕስ ያደረገው ኩባንያው ባለቤት የጀርመን ማግሥት የካቢኔ አባል በሚሆናቸው ምናልባትም የፖለቲካ ሥልጣን ከጀርመን ሕዝብ የአካባቢና የጤና ጉዳይ ይበልጥ ልቆ ችግር እንዳያስከትል የሚል ፍርሃት በመነገሡ ነበር።¹⁵ ከአካባቢ ተጫዎች፣ ከሳይንቲስቶችና ከማናኛ ብዙኃን በኩል ለየጭረ የመጣው ሕዝባዊ ግፊት፣ ብሔራዊ የልቀት ስታንዳርዶች እንዲጀመሩና ይበልጥ ጥበቅ ለየሆኑ እንዲሄዱ ተደርገዋል። ለአምራች ኢንዱስትሪዎች ከወጡ ስታንዳርዶች ማክከል ማሻ ምዕራፍ የሚታወቀው በመጀመሪያ በ1946 የወጣው መሠረታዊው የአድር ጥራት ቁጥጥር ቴክኒካዊ መመሪያ ነበር። ይህም መመሪያ በ1974፣ በ1983፣ በ1986

¹⁵ ደር ሸፕግር

እና በ2002 ተሻሽሏል። የአየር ጥሬት ቁጥጥር ቴክኒካዊ መረጃ ያመጣው ተፅዕኖና ውጤት በአብዛኛው በሚከተሉት ሁኔታዎች ላይ የተመሠረተ ነበር፡ -

- ዘመኑ ከደረሰበት ምርጥ ሳይንሳዊና ዘመናዊ ቴክኖሎጂ ማጠቃለያ የ1974ቱ መረጃ ሁሉም የኢንዱስትሪ ተቋማት በዘርፋቸው የምርት ሂደቶችንና ልቀቶችን የመቆጣጠር እርምጃዎችን እስሚክቶ በሳይንሳዊና ዘመናዊ ቴክኖሎጂ ማታገዝ እንዳለባቸው ደንግጓል። ምንም እንኳን መረጃው ቴክኒካዊ ቋንቋዎችን ባይጠቀምም በተቋማቱ ላይ ግምገማታዎችና የአዲት ሥራዎች በሚከናወኑበት ጊዜ ቴክኒካዊ ስታንዳርዶች በሳይንሳዊና ዘመናዊ ቴክኖሎጂና የአሠራር ሂደቶች ማታገዝ እንዳለባቸው መሠረት ጥሏል።
- የሚገገገው ጊዜ፡ የ1986ቱ መረጃ የግጥ አዲስ መረጃ ከመውጣቱ በፊት የተመሠረተ የማረጋገጫ ተቋማት አዲስ የውጤት መዘናኛዎችንና ስታንዳርዶችን ለማክበር እስከ 8 ዓመት ማድረስ የሚገገገው ጊዜ ሰጥቷቸዋል።¹⁶ በአስደናቂ ሁኔታ የሽግግር ጊዜ ለከፍተኛ በካሎች እጅግ በጣም ጥብቅ ከሚሆኑ የተነሣ፣ በጀርመን አገር ለአካባቢ ጥበቃ ፖሊሲ አውጣጥ ረገድ የመጀመሪያው ለበካሎች የአለማታገስ ፖሊሲ የወጣበት ጊዜ በሚሆኑ ፋብሪካዎች መዕሰ-ነዋይ አፍስሰው አሠራራቸውን ሳያዘገጉ የመቆየትን በር የዘጋ ነበር።
- የልቀት መዘናኛዎችን በየጊዜው ማጠቃለያ፡ የ1983ቱ መረጃ በጩማ መውጫው በኩል የሚለቀቀው የሌድ ማጠን እስከ 20 ሚ/ሜ³ ድረስ የፈቀደ ሲሆን አሁን ሥራ ላይ ያለው መረጃ ግን ይኸንን ወደ 0.5 ሚ/ሜ³ ዝቅ አድርጓል።

ከአየር ጥሬት ቁጥጥር ቴክኒካዊ መረጃ በመቀጠል፣ የሥራ ቦታ ጤነኝነትና ደግንነትን እንዲሁም ልቀቶችንና የውኃና የአፈር የብክለት ማጠን ማሠራተኞችን የሸፈኑ ደንቦች መውጣታቸው ቀጠለ። የእነዚህን ደንቦች ማክበር የሚገገጡ ኃላፊነት ለፊደራል መንግሥት የተሰጠ ሆኖ፣ አብዛኛዎቹ የሕግ ማክበር ሥራዎች የሚገቡት በፋብሪካ ተቆጣጣሪዎች ሆነ። (ጀርመን፣ ጊዘያበአውሳላት)

ከዚህ ቀጥሎ የተዘረዘሩት ሁኔታዎች የደንቦች ማክበርንና የሌድ አሲድ ባትሪዎች ማረጋገጫዎችንና ሚኒየር ጥቅም ላይ የሚውሉትን ጭምር የኢንዱስትሪ ማሻሻሎችን አሟኝተዋል።

- የሲቪል ማኅበረሰብ ተሳታፊነትና ለሕግ ተፈጻሚነት መቆም የኢንዱስትሪ አግባቢዎች፣ እስከ 1980ቹ ድረስ የሕግ ማክበርን በተሳካ ሁኔታ ማስቆም ቢችሉም (ከላይ በአጭር ተገለጸውን የሰነዥን ኩባንያ ጉዳይ ይመልከቱ) የአካባቢ ተሟላቾች ቡድኖች በፋብሪካዎች የፈቀደ አሰጣጥ በብክለት ጉዳዮች ላይ የወሰኑ ጠቋሚነት ማግኘት በሚችሉበት ለያደገ በመጣ ሁኔታ ሕዝባዊ ግፊት በመፍጠር ረገድ ተሳትፈዋል። እነዚህ እንቅስቃሴዎች የብክለት ጉዳዮችን ከሕዝብ ዓይን ማድበቅ የሚይቻል ከሚደረጋቸው ባሻገር፣ የተቆጣጣሪና የሕግ እስክባሪ ተቋማትን ሥራዎችንም ደግፈዋል።
- የተጠያቂነትና ለያደገ የሚጣ ከብክለት ጋር የተያያዙ ጉዳዮች ግንዛቤ ማርገፍ፡ በጀርመን ብዙ የብክለት ሁኔታዎች ከተከሰቱ በኋላ ብክለት በጠፍ ላይ የሚያስከትላቸው ጉዳዮችና የተበክሉ አካባቢዎችን ማጠቃለያ የሚያስከትሉ ወጭች ከቅድመ ጥንቃቄ እጅግ በጣም ከፍ ያሉ ሚናቸው እየታወቀ ሄደ። በካይ ፋብሪካዎችን በፍርድ ቤት የሚከሰስና በሥራ ቦታዎች ላይ በሠራተኞች ላይ ለደረሱ ጉዳዮች ከፍተኛ የጉዳት ካሳ ጥያቄዎችና የተበክሉ ቦታዎችን ከብክለት ነፃ እንዲሆኑ የሚደረጉ ግፊቶች እየጨመሩ ሄደዋል። በዚህ ሁኔታ ውስጥ የሚደጉ ኩባንያዎች በካይ ፋብሪካዎች ዘመናዊና ምርጥ ቴክኖሎጂ ተጠቅሞ መሠራታቸውን ካላረጋገጡ በሰዎችና በንብረት ላይ ለደረሱ ጉዳዮች የሚደጉ ሽፋን በመቀነስ ፋብሪካዎቹ ወደ ዘመናዊነት እንዲሄዱ ማድ ማድ ተጠቅመዋል።

ከላይ የተጠቀሱት የፖሊሲ ነጥቦች በጀርመን በሚገኙ በሁሉም የኢንዱስትሪ ተግባራት ላይ ተፈጻሚ ቢሆኑም የተለየ የባትሪ ደንብ ለመጀመሪያ ጊዜ በ1986 ሥራ ላይ ዋለ። የደንቡ የተፈጻሚነት ወሰን በሁሉም ባትሪዎች ላይ ሆኖ፣ ነገር ግን የሌድ አሲድ ባትሪዎችን በተመለከተ በተለይ የአውቶሞቲቭ ባትሪ ቸርቻሪዎች አዲሱን ሲሸጡ አሮጌውን

¹⁶ በቀደሙት መረጃዎች ለማረጋገጫ ተቋማት መዘናኛዎቹ ተግባራዊ የሚደረጉት ተቋማቱ መረጃው ከወጣ በኋላ ለተቋቋሙ ለተማኝነት ነበር።

ከደንበኞች ላይ ተቀብለው ከአያንዳንዱ ባትሪ የ7.50 ዩሮ ቅናሽ እንዲያደርጉ ያስገድዳል። ይህ ደንብ ከ1998 ጀምሮ በተለያዩ ጊዜያት የተሻሻለ ሲሆን፣ ከአወሮፓ የባትሪ መመሪያ ቁጥር 2006/66/EC ጋር እንዲጣጣም ተደርጓል። እዚህ ጋ መንግሥቱ ያለብን ነገር፣ የጀርመኑ የባትሪ ደንብም ሆነ የአወሮፓ ባትሪ መመሪያ ይበልጥ የሚያተኩሩት በባትሪ ዲዛይን፣ ያገለገሉ ባትሪዎችን ማሰ ስለሚከብጩ የተራዘመ የአምራች ኃላፊነት ማሥረርቶች፣ (ለምሳሌ፣ በባትሪ ውስጥ የሚገኙ አደገኛ ንጥረ-ነገሮችን ስለመቀነስ፣ የአስተሳሰብ ሥርዓቶችና ማሰ ጥቅም ላይ የሚውል ግቦች) እና የሚጠይቁትን ምርጫ ተከናውኖ በማከቀም ስለማሟላትና ማሰ ጥቅም ላይ ስለመውሰድ አጠቃላይ በሆነ መንገድ መግለጽ ነው።

3.2. ኬንያ

ኬንያ በምሥራቅ አፍሪካ ትልቅ አካባቢ ካላቸው ሀገሮች አንዷ ስትሆን፣ እያደገ ያለው አካባቢም ለትራንስፖርትና ኃይል ለመገዛት/ለሚከተሉት ሲባል እየጨመረ የሚገኘው የባትሪ አስፈላጊነቷም። ኬንያ በዓመት የምትጣጠው አገልግሎታቸውን የጨረሱ ባትሪዎች መጠን ከ37000 እስከ 53000 ቶን ይገመታል።¹⁷ ምንም እንኳን የሊትየም አዩን ባትሪዎች ለተለያዩ ተግባራት ተፈላጊነታቸው እየጨመረ የሚገኘው በሆነም የሌድ አሲድ ባትሪዎች ፍላጎትም በሙሉ አሥርት ዓመታዎቹ ይሄዳል ተብሎ ይጠበቃል። ያገለገሉ ባትሪዎችን በኢንዱስትሪ ደረጃ ማሰ ጥቅም ላይ የሚውል ሥራን ለመጀመር አያንዳንዱ ኢንዱስትሪ ከ10000 እስከ 24000 ቶን የሚደርስ ባትሪዎችን ማግኘት ያስፈልጋል። ይህም መጠን በተለያዩ ሁኔታዎች ለምሳሌ፣ በሜት፣ በጉልበትና በዕቃ/መሣሪያ ጥገ/ወጪ እና ለአካባቢ ጥበቃ ስታንዳርዶች መከበር ጋር ከተያያዙ ወጪዎች ላይ ይወሰናል። ይህ ከፍተኛ መጠን ያለው ያገለገሉ የሌድ አሲድ ባትሪዎች መጠን አገሪቱን በቀጣይ ባትሪዎችን ማሰ ጥቅም ላይ የሚውል ኢንፎርሽን ስለሌሎች ሰቢ አደርጓል። በሚሆንም በአሁኑ ወቅት ሦስት ፋብሪካዎች የተቋቋሙ ሲሆን፣ አንዱ በሞላላ የወቅያኖስ ዳርቻ ሲገኝ፣ ሁለቱ ደግሞ በስምጥ ሸለቆ ውስጥ ሆነው ሥራ ከጀመሩ 10 ዓመት አልፏቸዋል።¹⁸

ኩባንያዎች ሥራቸውን ከሚጀምሩበት በፊት የአካባቢ ተፅዕኖ ግምገማ (አተግ) በማካሄድ ለብሔራዊ የአካባቢ አያያዝ ባለሥልጣን እንዲያስገቡ የፈቃድ አሰጣጥ ሕጉ ያስገድዳቸዋል። የአተግ ሂደትም በብሔራዊ የአካባቢ አያያዝ ባለሥልጣን ፈቃድ ባገኘ ባለጥም በሚሆኑ መደበኛ የአሠራር ሂደት ማለፍ አለበት። ከተቋቋመው በኋላ፣ የአካባቢ አዳት በብሔራዊ የአካባቢ አያያዝ ባለሥልጣን በተሞላላ ሕግ/ተቆጣጣሪዎች በመደበኛ ሁኔታ ይካሄዳል።¹⁹ የሌድ አሲድ ባትሪዎችን ማሰ ጥቅም ላይ የሚውልን በተማከተ ግን፣ አብዛኛዎቹ ተቋማት በካይ በሆነ መንገድ ሲሠሩ ከሚሞክሩባቸው የሚገኙት ባለሥልጣን ምንም ተቃዋሚ ሳይደርስባቸው ለረጅም ጊዜ የቆዩ በሚሆናቸው እነርሱን በተማከተ የአካባቢ ጥበቃ ሂደት የተሰካ አልነበረም። ምንም እንኳን ለዚህ አለመካከት ምክንያቶቹ በትክክል ባይታወቁም የሚከተሉት ሁኔታዎች የበኩላቸውን ማጠቃለያ ተጨማሪዎቹ ናቸው።

- ያገለገሉ ባትሪዎችን ማሰ ጥቅም ላይ የሚውል ሂደት አደገኛ ውጤቶችን እንደሚያስከትል በአካባቢ ተፅዕኖ ግምገማ ባለጥምዎች፣ በአካባቢ አዳትና በመንግሥት ባለሥልጣናት ዘንድ በቂ ግንዛቤ አለመኖር። በሚሆኑም ዘርፍ ከሌሎች አነስተኛ ብክለትን ከሚያስከትሉ የኢንዱስትሪና የንግድ ተግባራት እንኳን ሲነፃፀር የሕግ ተፈጻሚነትን በተማከተ፣ አነስተኛ ትኩረት ማሰ ጥቅም፤
- የአካባቢ ተፅዕኖ ግምገማ ሆነ የሕግ ተፈጻሚነት የግምገማ ሂደቶች ዘርፉን በተለየ ሁኔታ አይሞክሩባቸውም። በሚሆኑም የሕግ ተፈጻሚነትን የሚጋገጥ ኃላፊነት ያለባቸው ብዙ ሰዎች በሂደቱ ቴክኒካዊ ውስብስብነት ግራ ተጋብተውና ምን ነገሮች ማሻሻል እንዳለባቸው እንኳን ለመግለጽ ተቸግረዋል። ስለዚህ የአዳት ሪፖርቶች ስለተቋቋሙ አሠራሮች አጠቃላይ መግለጫ ከሚከተሉት ባለፈ ትክክለኛ ድክመቶችን በማከቀም የሚሻሻል እርምጃዎች አወሰድ ላይ የሚሉት ነገር የሌላቸው ሚሆኑ፤

¹⁷ ተዩ እና ሌሎች (2016)፤ እነሉንሻ (2020)
¹⁸ CJGEA (2016)
¹⁹ ብሔራዊ የአካባቢ አያያዝ ባለሥልጣን (2016)

- የኢንቨስተሮች በዘርፍ የመሳተፍ ፍላጎት መኖር በስፋት እንደ በጎ የአኮኖሚ ልማት ምልክት በሚታይ፣ የፖለቲካ ውሳኔ ሰጪዎችን፣ የአስተዳደር ሰዎችንና የመንግሥት ደጋፊ እንዲያገኝ አድርጓል። ይህ ሁኔታም ጥበቅ የሆኑ የአካባቢ ጥበቃና የሕግ ተፈጻሚነት እንዳይኖር የበኩሉን ድርሻ አበርክቷል ተብሎ ይታሰባል።

ዘርፉ ትኩረት ያገኘው በ2009 ከአንድ ሞክሳሳ አካባቢ ካለና የሌድ አሲድ ባትሪዎችን ማሰራ ጥቅም ላይ እንዲውሉ ከሚኖረው ተቋም በልቀት ማዘክ የወጣው የሌድ ብናኝ ሠራተኞችንና የአካባቢውን ነቀሪዎች መርዘ ከ20 የበለጠ የሞትና ከፍተኛ የሆነ የጤና አደጋ ከስከተለ በኋላ ነበር።²⁰ እነዚህ ሁኔታዎች ቀጣይነት ያላቸውን ሕዝባዊ ተቃዋሚዎችንና ግፊቶችን በማስከተላቸው ዘርፉን ሥርዓት ለማስያዝና ለማሻሻል ጥረቶች መደረግ ጀመሩ። በሚሆኑም ይህንን በሞክሳሳ አካባቢ የሚኖሩት ያገለገሉ ባትሪዎችን ማሰራ ጥቅም ላይ የሚውለውን ተቋም ሌሎችንም በካይ የሆኑ ተመሳሳይ ተቋማት የኬንያ መንግሥት በ2014 እና በ2015 እንዲዘጉ ወሰነ።²¹ ይህም እርምጃ በኬንያ የ2010 ሕገ መንግሥት "ማንኛውም ሰው በንጹሕና ጤናማ አካባቢ የመኖር መብት አለው" የሚለውን ድንጋጌ ተንተርሶ የተወሰደ ምክንያታዊ እርምጃ ነበር።

በዚህ የ2014 እና የ2015 የሕግ ማክከበር ዘመቻ ምክንያት አንድ ያገለገሉ የሌድ አሲድ ባትሪዎችን ማሰራ ጥቅም ላይ የሚውል ተቋም ብቻ በሥራ ላይ ሲቀር፣ አሱም ቢሆን ራሱን ያገኘበት ሁኔታ "ማሻሻል ከሌለ ማዘጋት አለ" በሚለው ማስፈራሪያ ውስጥ ነበር።

ቢሆንም ግን ዘርፉን በተለይ የሚኖሩ መሥሪያዎች ሆነ ደንብ አለመኖሩ የሕግ ማክከበሩን ሥራ ፈታኝ አድርጎታል። ለምሳሌ ያህልም አንድ ተቋም ሥራ ላይ በሚሆንበት ጊዜ፣ አሠራር ቅጣት የሚጠይቀው ወይም ሥራውን እንዲቀጥል ፈቃድ እንዲያገኝ የሚያደርገበት ሁኔታ ነበር (አሁንም እየተሠራበት ይገኛል)። ይህም ሁኔታ አሠራሩን ግልጽ ያልሆነና ለትርጉም የተጋለጠ ሲያደርገው ቆይቷል። ይህ ማጠቃለያ ላይ ብቻውን የቀረው ተቋምም ቢሆን ከሚዘጋጅ ሊያደነው የቻለውን ደጋፊ ከአንድ የፀሐይን ብርሃን ወደ ኃይል ምንጭት ለመቀየር የሚያስችል ሥርዓት (ሶላር) ለቤቶች ከሚሰጥ ስብከት በማግኘት ነበር። ይህ የፀሐይን ብርሃን ወደ ኃይል ማመንጫት የሚቻለው ተቋም ራሱ የተጠቀሙትን ያገለገሉ የሌድ አሲድ ባትሪዎች ለአካባቢ ተስማሚ ቢሆን መንገድ ሥራ እንዲቀጥሉ በብርቱ ይፈልግ ነበር። ከዚህም የተነሣ የሶላር ስብከት ዓለም አቀፍ ባለሞያ በሚከተሉት ያገለገሉ ባትሪዎችን ማሰራ ማሰራ ጥቅም ላይ የመጥል ሂደትን በተመለከተ ሁኔታ አስገምግሞ የማሻሻያ ዕቅድ በ2016 አወጣ። ያገለገሉ ባትሪዎችን ማሰራ ጥቅም ላይ እንዲውሉ የሚያደርገው ስብከት የማሻሻያውን ዕቅድ ለመተግበር የተስማማ ሲሆን የሶላር ስብከት ወይም ደግሞ ቀጣይነት ባለው ሁኔታ የአገልግሎት ጊዜያቸውን የጨረሱ ባትሪዎችን ለማቅረብ ወስኗል። ሆኖም ግን አቅርቦቱ የሚቀጥለው የሶላር ስብከት ያቀረበው የማሻሻያ ዕቅድ ባትሪዎችን ማሰራ ጥቅም ላይ በሚውለው ተቋም ሲተገበር ብቻ ሚሆኑ ተገልጿል።

በአሁኑ ጊዜ ተቋሙ ራሱን ከፍ ወዳለ ደረጃ ላይ አድርሶ ሥራውን ቀጥሏል። ቢሆንም ግን የአሠራር ሁኔታዎች አሁንም በመግባ አልተባራሩም። በዚህ ሥራ ለማስሚት የሚቀርቡ አዳዲስ ማህበራዊዎችም ቢሆኑ፣ የቀደመውን የአካባቢ ተፅዕኖ ግምገማ የአሠራር ሂደት ከሚከተል ባለፈ፣ ለዘርፉ የተለይ ማሠራሪያዎችን የሚከተሉ አይደሉም። ይህ ሁኔታም በኬንያ ውስጥ ያገለገሉ ባትሪዎችን ማሰራ ጥቅም ላይ የመጥልን የሥራ ዘርፍ የወደፊት ዕጣ ፈንታ አጠራሪ እንዲሆን አድርጓል። በ2014 እና በ2015 በመንግሥት በተወሰዱ ቅጣቶችና የተቋማት መዘጋት በከፋ ሁኔታ ሲበክሉ የነበሩ ብዙ አሠራሮችን ማስቆም የተቻለ ቢሆንም የበቁ አሠራሮችን የሚገልጹ ሁኔታ አሁንም ተብራርቶ አልተቀመጠም። የተዘጉ ያገለገሉ ባትሪዎችን ማሰራ ጥቅም ላይ የሚውሉ ተቋማት ቀደም የነበሩባቸው በታዎች ምንም የማሻሻያ ስትራቴጂም ሆነ ፈንድ ሳይኖራቸው እንደነበሩ ይገኛሉ። ምንም እንኳን የኬንያ ሕገ መንግሥት በካይን የሚከፈል ድንጋጌ ቢኖረውም የተቋማት ባለቤቶች ባለመኝታቸው፣ የጤና ተፅዕኖ ሽክም በኬንያ ሕዝብ ትኩረት ላይ ወድቋል።

²⁰ ኤተያገና ሌሎች (2018)፣ የኬንያ የጤና ሚኒስቴር (2015)፣ CJGEEA (2016)፣ የአካባቢና የሚት ጉዳዮች ፍርድ ቤት (ሞክሳሳ) 7/16/2020።
²¹

በበካዮቹ ተቋማት ጉዳት የደረሰባቸው የጥምጥሰ እካባቢ ነዋሪዎች፣ የኬንያ ማንግሥት ከብክለት የሚሞገጩ የብሬ ጉዳቶችን ባለሙያዎች ክስ አቅርበውበታል። ክሱንም ተከትሎ፣ ፍርድ ቤት የኬንያ ማንግሥት እካባቢዎችን ከብክለት እንዲያወጣና ለተገኝ ማኅበረሰቦች ደግሞ 12 ሚሊዮን የአሜሪካን ዶላር ካሳ እንዲከፈላቸው ወስኖበታል።²²

4. ለኢትዮጵያ ሁኔታ የቀረቡ ምክረ-ኃሳቦች

- ያልተገባ የሌድ አሲድ ባትሪዎች አያያዝ በሰው ጤም ሆነ በእካባቢ ላይ ከባድ አደጋዎችን ያስከትላል። በሚሆኑም በዘርፉ የተሰማዱ የንግድ አካላት የብሬ ጉዳት የሚጠይቁትን ለማሟላት ያላቸው ብቃት በሚባ ተረጋግጦ ፈቃድ የተሰጣቸው ሚሆን አለባቸው። ከአስተዳደራዊ ሥራ አኪያ፣ ይህንን የማስፈጸሙ ኃላፊነት በእካባቢ ጥበቃ ባለሥልጣን የሥልጣን ወሰን ውስጥ ነው። የኢትዮጵያ የኤሌክትሪክና ኤሌክትሮኒክ ቆሻሻ አያያዝ እና አወጋገድ ደንብ ለዚህ ሂደት ምሳሌ ሊሆን ይችላል።
- ሙሉ በሙሉ በሚከተለው ሥርዓት ውስጥ ለማክገባትና ለመመዘገብ አስቸጋሪ የሆኑ ሚኒስቴሮች ዘርፎች ቢኖሩም ትኩረት ማድረግ ያለበት ከፍተኛ ብክለትን ሊያስከትሉ በሚችሉ እንደ ባትሪ ማኅበሮችና ያገለገሉ ባትሪዎችን ማሰብ ጥቅም ላይ በማዋል ሥራዎች ላይ ሚሆን ይኖርበታል። እነዚህ ሥራዎች ማከናወን ያለባቸው ፈቃድ ባላቸው ግለሰቦችና ድርጅቶች ሲሆን የቁጥጥር ሥራው ደግሞ በሚካከታቸው የማንግሥት ተቋማት ይፈጸማል። ይህንንም ለማካካት ልክ በጀርመንና በኬንያ ውጤታማነትን ሊያስመዘገቡ በቻለው ብክለትን የማይታገስ ፖሊሲ ማግኘት አስፈላጊ ነው። ይህም ማለት፡ -
 - ምንም ዓይነት ሰብሳቢ ወይም አዳዳኝ (በሚከተለው ሆነ በአሚሪካው ዘርፍ ራሱን የቻለ) ያገለገሉ ባትሪዎችን ማሰብ ጥቅም ላይ የማዋል ሂደት እንደ ባትሪ ማኅበሮች አሲድ ማፍሰስ በማሰላሰል ተግባራት ላይ የተሰማዱ ተቋማት አለመኖር፤
 - ባትሪ አምራቾችና ያገለገሉ ባትሪዎችን ማሰብ ጥቅም ላይ የማይውሉ ተቋማት የአደገኛ ቆሻሻዎች አያያዝና አወጋገድ አዋጅ፣ ለእካባቢ ተስማሚ የሌድ አሲድ ባትሪዎችን አያያዝ (ረቂቅ) መመዘኛና ተያያዥ የቴክኒክ የአሠራር መመዘኛዎችን በተማኝ ሁኔታ በተግባር መዋል አለባቸው። ይህንን ወዲያው ማፈጸም ባይቻል እንኳ፣ ተቀባይነት ያለው ሆኖም ግን ከፍ ያለ ደረጃ ያለው ግልጽ ከሆነ የተቋም ማሻሻያ ጋር የተያያዘ የሽግግር ጊዜ ዕቅድ ማኖር አለበት።
- ያሉትን ማሥሪቶች በሙሉ አሟልቶ ለማግኘት፣ አሁን በሥራ ላይ ማግኘት የባትሪ አምራቾችና ያገለገሉ ባትሪዎችን ማሰብ ጥቅም ላይ የማይውሉ ተቋማት፣ በተቋቋሙና በአሠራራቸው ላይ ጉልህ የሆነ መዋዕል-ንዋይ አፍስሰው ተቋማቸውን እንደገና ማንባት ወይም ከፍ ወደአለ ደረጃ ማስደግ አለባቸው። አንድን ያገለገሉ ባትሪዎችን ማሰብ ጥቅም ላይ የማይውሉ ተቋም ከፍ ወደአለ ደረጃ ለማስደግ በርካታ ሚሊዮን የአሜሪካን ዶላር መዋዕል-ንዋይ ፍሰትን ይጠይቃል። አንድ ተቋም በዚህ ደረጃ መዋዕል-ንዋይ ኢንቨስት እንዲያደርግ የሕግ ግፊት ብቻውን በቂ አይደለም። እንዲህ ዓይነት ብክለትን የአለመታገስ ፖሊሲ አስፈላጊ ቢሆንም የሚከተሉት ሁኔታዎች እንደሚኖሩም ማረጋገጥ ያስፈልጋል።
 - ዝቅተኛ ደረጃ ካላቸው ተቋማት ያልተገባ ወድድር እንዳይኖር፣ እነዚህን በሙሉ ጥንቅቅና በሙዘት ያልተገባውን ወድድር እንዲቀንስ ማድረግ፤
 - በማንግሥት ቁጥጥር ሥር ያሉ ያገለገሉ ባትሪዎች በሙሉ ለሕግ እካባቢ ተቋማት ብቻ እንዲሰጡ ማድረግ።

ይህ ሂደት በሌድ አሲድ ባትሪዎች የቴክኒካል ስታንዳርድ ክለሳ ሪፖርት ውስጥ ምክረ-ሃሳብ በሚለው ምዕራፍ ውስጥ በዝርዝር ተብራርቷል።

²² የቢቢሲ ዜና፣ የጥምጥሰ የእካባቢና የሚት ጉዳዮች ፍርድ ቤት 7/16/2020

- በሌድ አሲድ ባት አያያዝ ሠንሰለት ውስጥ የሥራ ፈቃድ መስጠትን እንደ ብቸኛው የሕግ ተከባሪነት ልኬት መወሰድ የለበትም። በሥራው ላይ የተሰማቱ ተቋማት የዕለት ተዕለት ሥራቸው በመደበኛነት አግባብ ባለው ባለሥልጣን ባለሞያዎች ሊገበኙና ቁጥጥር ሊደረግባቸው ይገባል። አስፈላጊ ሆኖ ከተገኘ፣ ማሻሻያዎች እንዲደረጉ ወይም ቅጣቶች (ለምሳሌ፣ የገንዘብ ቅጣት፣ በጊዜያዊነት ወይም በቋሚነት መዘጋት) እንዲጣሉ መደረግ። በተጨማሪም የአካባቢ ጥበቃ ባለሥልጣን ሕጎችን፣ ለሚሉ የመጣው የደረጃ ልኬቶችንና ቴክኒካዊ መስፈርቶችን በየጊዜው እያጠበቀ ማድ ይኖርበታል።
- ከደንቦች፣ ከስታንዳርዶች/ከአሠራር መመሪያዎች፣ ከፈቃድ አሰጣጥና የሕግ ተፈጻሚነትን ከሚገገጥ በመቀጠል ለሕዝብ ጥቅም ሲባል የመደረግ ክርክር የሕግ ተከባሪነትን ለሚገገጥ እንደ ዋና ተጨማሪ መንገድ ይወሰዳል። ይህ ለሕዝብ ጥቅም ሲባል የመደረግ ክርክር በሌሎች አገሮች እንደታየው ከሆነ፣ እንደ ዋና ተጨማሪ የሕግ ተከባሪነት ሚገገጫ መንገድ ይወሰዳል። በመሆኑም ለሕዝብ ጥቅም ሲባል የመደረግ ክርክር በኢትዮጵያም ውስጥ ተጠናክሮ ሊቀጥል ይገባል። በአሁኑ ጊዜ አንዳንድ የሲቪል ማኅበረሰብ ድርጅቶች ለሕዝብ ጥቅም ሲባል በመደረግ ክርክር ላይ ተሰታፊ እየሆኑ ይገኛሉ። የአካባቢ ጥበቃ ባለሥልጣን ለአንደኛው ዓይነቶቹ ጥረቶች ድጋፍ በመደረግ ድርጅቶቹ በጥረታቸው ተግተው እንዲቀጥሉ መደረግ አለበት።

**Analysis of Licensing
Schemes for Lead Acid
Batteries (LABs) Lifecycle
Management in Ethiopia**

Contents

1. Introduction.....	4
2. Current licensing procedures in Ethiopia.....	4
2.1. General issues on licensing legal framework	4
2.2. Institutions in charge of issuing business license	7
2.3. Divisions of business licensing in Ethiopia	8
2.4. Step-by-step business registration and licensing procedures.....	10
2.5. Registration in the commercial register	10
2.5.1. General requirements for registration in the commercial register	10
2.5.2. Requirements for sole proprietors.....	10
2.5.3. Requirements for business organizations	11
2.5.4. Acceptance or rejection of application	12
2.5.5. Alterations or amendments to a commercial registration.....	12
2.5.6. Cancellation of commercial registration	12
2.5.7. Issuance of substitute certificate of commercial registration.....	12
2.6. Business licensing procedures	13
2.6.1. Application for business license.....	13
2.6.2. Issuance of business license	14
2.6.3. Renewal of business license.....	14
2.6.4. Period of validity of a business license	14
2.6.5. Suspension of Business License	14
2.6.6. Cancellation of business license	15
2.6.7. Obtaining a substitute business license	15
2.6.8. Issuance of business license upon transfer of a business.....	15
2.6.9. Interim conclusion.....	16
3. Environmental regulation of lead-acid battery industries in other countries	17
3.1. Germany.....	17
3.2. Kenya	19
4. Recommendation for the Ethiopian situation.....	21

Acronyms

CSO	Civil Society Organization
EIA	Environmental Impact Assessment
EnDev	GIZ Energising Development Ethiopia
EPA	Environmental Protection Authority
EPR	Extended Producer Responsibility
LAB	Lead-acid Battery
NEMA	National Environment Management Authority (Kenya)
TIN	Taxpayer's Identification Number
ULAB	Used Lead-acid Battery
UN	United Nations

1. Introduction

Ethiopia is one of the fastest growing economies of Africa and home to around 120 million people. Increasing road traffic, expansion of mobile phone networks, electrification of rural communities and the demand for reliable backup systems in critical infrastructure lead to a rapidly increasing deployment of batteries all over the country. While the use of batteries serves multiple development goals, there is concern that current infrastructure and waste management systems cannot cope with wastes arising from end-of-life batteries. Concerns are particularly pronounced for batteries deployed in rural off-grid areas: While batteries are important components for off-grid solar electrification equipment (e.g. solar home systems, mini-grids), waste management systems are underdeveloped in such areas and not yet prepared for increasing volumes of hazardous battery waste. Lead-acid batteries (LABs) are by far the most prominent battery type used in Ethiopia. At the same time, it is known that unsound handling and recycling of used lead-acid batteries (ULABs) can have severe adverse effects on human health and the environment. While pollution cases in various African countries stress the need to prioritize this waste stream, the subject was also taken up by the international community that passed a resolution on the 3rd UN Environment Assembly in 2017 encouraging all states "to continue their efforts for the environmentally sound management of waste lead-acid batteries" (UNEA/EA.3/Res.9).

This report summarizes the analytical work on procedures of business licensing in Ethiopia and the history of regulating lead-acid battery recycling industries in two countries (Germany and Kenya). This report is part of a series of project outputs, which also encompass the following additional documents:

- A review of existing technical standards on ULAB management and gap analysis
- The drafting of a Directive for Environmentally Sound Management of Lead-acid batteries under Hazardous Waste Management and Disposal Proclamation (Proclamation No. 1090/2018)
- Technical Guidelines for LAB producers, ULAB collection points, ULAB transporters and ULAB recyclers

2. Current licensing procedures in Ethiopia

2.1. General issues on licensing legal framework

The major law regarding licensing for any trade activity is the Commercial Registration and Licensing Proclamation No. 980/2016 (the Proclamation hereinafter). Some of the provisions of this Proclamation have been amended by Commercial Registration and Business Licensing (Amendment) Proclamation No. 1150/2019. Proclamation No. 980/2016 was amended to put in place a commercial registration and business licensing regime that is responsive to the needs of doing business through simple, efficient, modern and accessible

registration and licensing services or as it is commonly stated to create a condition of ease of doing business.¹ The Ministry of Trade and Regional Integration is the main institution for implementing this Proclamation.² However, other federal as well as regional organs are also empowered to implement it. These are: the relevant sector office,³ relevant authority,⁴ the Investment Commission,⁵ and other institutions which are empowered by the Commercial Registration and Licensing Proclamation and other laws.

The Ministry of Trade and Regional Integration, pursuant to the Proclamation, establishes and administers a central commercial register and trade name register which has a nationwide application; and also it makes open and accessible these to the public at large. (Article 4(1) of the Proclamation). The Ministry is, therefore, the major government organ to regulate and administer commercial registration, trade name registration and business licenses. The regional states' organs administering commercial activities and the Investment Commission may undertake commercial registration and trade name registration when delegated by the Ministry. All the commercial registration and the trade name registration data (which are done by the Ministry, the Investment Commission and regional states' organs administering commercial activities shall be entered into the central data base. (Article 4(4) of the Proclamation). This is done to link regional trade bureaus and the Investment Commission with the central trade name registry so that business persons will be able to get decisions quickly. This can be achieved by putting in place and following up the implementation of systems that will make it possible for service recipients to get registration and licensing services without physically appearing at the registering offices⁶ by means of information and communication technology. (Amendment Proclamation No. 1150/2019, Article 5(17)).

It is important to note that the procedures and requirements of commercial registration for various types of business organizations are different.

(See the brief notes under step-by-step business registration and licensing procedures below).

The Proclamation compels all persons who want to obtain any kind of business license to get registered in a commercial register. Registration in the commercial register shall consider the geographic location where the main office of the business is situated. (Article 5 (1 & 2)). Any person shall register in the commercial register only once even though he/she conducts different kinds of business activities in different parts of the country. However, when a

¹ See the Preamble of Commercial Registration and Business Licensing (Amendment) Proclamation No. 1150/2019.

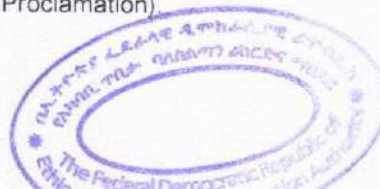
² This power is now transferred to the Ministry of Trade and Regional Integration according to the new Federal Definition of Powers of the Executive Organs Proclamation No. .../2021.

³ The relevant sector office is defined as an executive office empowered to issue certificate of competence or carry out other similar activities. (Article 2(38) of the Proclamation).

⁴ Relevant authority is defined as the Ministry of Trade and Regional Integration or Regional Organs Administering Commercial Activities These are, in majority of the cases, regional trade and industry bureaus. (See Commercial Registration and Business Licensing (Amendment) Proclamation No. 1150/2019, Article 2 (3)).

⁵ The Investment Commission can perform some of the activities which are performed by the Ministry of Trade and Regional Integration when it is specifically delegated by the Ministry. (Article 4(3) of the Proclamation).

⁶ Registering office is defined as the relevant authority that undertakes commercial registration and trade name registration. (Article 2 (21) of the Proclamation).

business person⁷ opens branch offices at various places shall register these branch offices at his/her original registration before commencing business and should immediately notify the registering office situated at the places where the branch offices are to be opened. (Article 5 (3 & 4)).

Article 6 of the Proclamation stipulates that the application for commercial registration should be made before the commencement date of commercial activity by filling a prescribed form and attaching documents specified under the regulations and directives issued for the implementation of the Proclamation. Where an application submitted for commercial registration is found acceptable by the registering office, it shall register the application, upon payment of service fee, and issue a certificate of registration to the applicant. If the application for registration is rejected, the registering office shall immediately notify the applicant in writing by stating the reason for rejection. The period of time between the submission of an application and the issuance of certificates is not indicated in the Proclamation.

The Ministry of Trade and Regional Integration undertakes commercial registration for businesses which are deemed to be major businesses. For instance, it registers foreign business persons engaging in mining sector, federal public enterprises, commercial representatives, foreign business persons, foreign business persons that engage in business by winning international bids, foreign business person desirous of acquiring a local business in its present condition and engage in business, associations authorized to engage in business under other laws, and sectoral associations to be organized at federal level as well as foreign branch offices of chambers of commerce whose engagement is found to be important by the Minister. (Article 6 (3)). Regional public enterprises and sectoral associations organized at different hierarchies of the regions shall be registered by regional trade and industry bureaus. (Article 6 (4)).

Getting entry into the commercial register is not enough for a business. A person needs to be issued a business license. There are two lines of getting business licenses. The first one is a business license that is issued by the Ministry of Trade and Regional Integration. The Ministry issues licenses for those business categories to which licenses are issued at federal level. Likewise, regional organs administering commercial activities issue licenses for business categories to which licenses are issued at regional level. (Article 4 (7)).

Article 9 of the Proclamation deals with taxpayer's identification number (TIN) which is issued by a tax collecting authority. The tax collecting authority assigns the TIN when it receives a letter from the registering office. This is done before the registering office enters the registration into the commercial register. When the tax collecting authority sends the TIN to the registering office, the latter will enter the TIN in the commercial register. The TIN then serves as a special identification number of registration for the business person.

A commercial register may be cancelled for different reasons. These include:

- a) When the business person abandons his/her business activity for any reason;

⁷ A business person is any person who professionally and for gain carries on any of the activities specified in the commercial code and the Ethiopian Business Licensing Categories. (Article 2 (2) of (Amendment) Proclamation No. 1150/2019.)

- b) When an administrative measure is taken or court decision is passed on the business person not to continue with his/her business;
- c) When the business person was registered by submitting false information or document;
- d) When the business person is found to have violated the rules of the Proclamation or regulations or directives issued for the implementation of the Proclamation. (Article 11(1)).

2.2. Institutions in charge of issuing business license

A number of institutions are empowered by the Proclamation to issue business licenses. These are:

- 1. The Ministry of Trade and Regional Integration;
- 2. Regional organs administering commercial activities (usually these are regional trade and industry bureaus); and
- 3. Relevant government organs.

Relevant government organs are sectoral governmental institutions which are empowered to issue specialized and technical business licenses for applicants. These specialized and technical business activities include:

- a) prospecting and mining of minerals;
- b) various water works services, excluding water works construction services;
- c) banking, insurance and microfinance services;
- d) air transport services and other aviation services;
- e) commercial activities involving the use of radioactive materials and radiation emitting equipment;
- f) telecommunication services;
- g) the business of generating or transmitting or distributing or selling electricity;
- h) repairing and maintenance of arms and firearms and sale of explosives. (Article 21 (4) of the Proclamation).

Even regarding these specialized and technical business activities, the Ministry of Trade and Regional Integration has stakes. It is mandated to handle things in relation to the normal business nature while other technical aspects of licensing are administered by the sectoral institutions. These sectoral government organs which are authorized to issue business licenses for the corresponding types of businesses related to their sector, when issuing and renewing business license, should make sure that the requirements provided for in the Proclamation, the regulation and directives issued under the Proclamation are met. (Article 21 (4) of the Proclamation).

An example of a sectoral government organ that can issue a specialized business license is the one issued by the Petroleum and Energy Authority which is established by Proclamation Definition of Powers and Duties of the Executive Organs Proclamation No. 1263/2021.⁸ This Authority issues two types of licenses and these are: license to generate, transmit, distribute and sale, import or export electricity for commercial purposes; to undertake energy audit,

⁸ See Proclamation No. 1263/2021, Article 51 (1). See also Article 83 (5) which makes the Authority accountable to the ministry of Trade and Regional Integration.

energy efficiency and conservation contracting or consultancy services (business licenses); and certificate of competency, a document issued to certify the competency of any person to engage in electrical works (competence license).⁹

When we come to the issue of LABs and/or ULABs, EPA will come to the scene regarding issuance of certificate of competence. For instance, the lifecycle management of hazardous wastes for environmental compliance (collection, transport, storage, recycling and disposal) procedures are handled by EPA.¹⁰ This means that, any person, before getting a trade or business license from the Ministry of Trade and Regional Integration or other licensing institutions, must get a certificate that ensures such person is competent to engage in trade or business in hazardous wastes, including LABs or ULABs.

The Proclamation also deals with certificate of competence. It defines certificate of competence as a "certificate issued by the concerned sectoral government offices to certain relevant commercial activities in accordance with directives issued by the Ministry upon verifying that the required competence is fulfilled pursuant to this Proclamation and other relevant laws." (Article 2 (30) of the Proclamation). This clearly shows that certificate of competence can be issued by a concerned sectoral organ such as the EPA. However, this does not mean that the Ministry does not issue certificate of competence. According to Article 4 (10) of Proclamation No. 980/2016, the Ministry of Trade and Regional Integration shall, in consultation with the concerned sectoral offices, identify business categories requiring certificate of competence and coordinate formulation of criteria and issuance of certificate of competence; issue certificates of competence to those business categories fall under its jurisdiction. From these points it is clear that, business firms which want to engage in activities, such as lifecycle management of ULABs need a certificate of competence before getting a business or trade license.

The Council of Ministers issued a regulation for the implementation of this Proclamation. It is Commercial Registration and Licensing Regulation No. 392/2016.¹¹ It focuses on the requirements for registration of trade and business names and business license issuance. As the regulation is issued for the implementation of the proclamation, it cannot deviate from the tenets of the proclamation and other laws such as the hazardous wastes proclamation and it is in congruence the general requirements of licensing.

2.3. Divisions of business licensing in Ethiopia

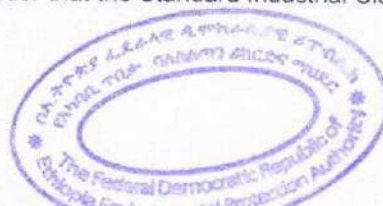
The Ministry of Trade and Regional Integration also issued the Ethiopian Standard Industrial Classification in 2013 based on the International Standard Industrial Classification and South Africa Standard Industrial Classification and the existing economic realities of the country.¹²

⁹ See Article 2 (21 & 23) of Energy Proclamation No. 810/2013.

¹⁰ For instance, EPA prepares procedures and other prerequisites for the licensing of hazardous waste storage. (See Article 11(3) (a) of the Hazardous Waste Proclamation).

¹¹ This Regulation is also amended by Registration and Licensing (Amendment) Regulation No. 461/2020.

¹² Ethiopian Standard Industrial Classification, Preface, p. XX. This classification is issued under the previous (now repealed) Proclamation No. 686/2010. As a matter of legal principle, any subordinate legislation should be avoided when the parent law is repealed, unless specifically saved by the new law that has replaced the repealed law. As the Ministry keeps on updating the Standard Industrial Classification periodically, it is logical to consider that the Standard Industrial Classification is functional.

Ten sectors have been identified and each sector is sub-divided into Major Divisions, Divisions, Major Groups, Groups, and Sub-groups with their specific codes. The Ten Major Divisions (Table 1) the Ethiopian Business Licensing Categories are listed in the following table.

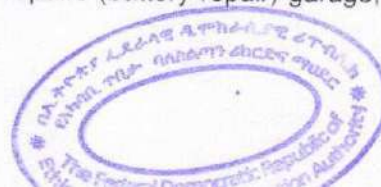
Table 1: Major Divisions the Ethiopian Business Licensing Categories

Major Division	Title of Category
1	Agriculture, Hunting, Forestry and Fishing
2	Mining and Quarrying
3	Manufacturing
4	Electricity, Gas and Water Supply
5	Construction
6	Wholesale and Retail Trade; Repair of Motor Vehicles, Motor Cycles and Personal and Household Goods; Hotels and Restaurants; Import & Export
7	Transport, Storage and Communication
8	Financial Intermediation, Insurance, Real Estate and Business Services
9	Community, Social and Personal Services
10	Private Household Exterritorial Nongovernmental Organizations, Representatives of Foreign Governments and other activities not adequately defined

This revised Ethiopian Standard Industrial Classification has defined over 1,320 specific licenses. Regarding lifecycle management of ULABs, they can be categorized under the following classifications.

1. Major Division 3 (or Manufacturing);
2. Major Division 4 (or Electricity, gas and water supply);
3. Major Division 6 (or Wholesale and retail trade, repair of motor vehicles, motor cycles and Personal and household goods; hotels and restaurants; import and export); and
4. Major Division 7 (or Transport, storage and communication).

Regarding business or trade of batteries, manufacture of accumulators, primary cells and primary batteries; wholesale trade in vehicles tyres, inner tube and battery; retail trade of tyres and car batteries; car battery charge & repairs (battery repair) garage; import of tyres,

inner tube and car battery; and export of tyres, inner tube and car battery have been classified under different groups.¹³

A businessperson can get licensed for as many businesses as possible. As can be seen from the above table, several sub-groups can be put on one license if these categories fall under the same Major Group.

2.4. Step-by-step business registration and licensing procedures

Proclamation No. 980/2016 (and the amendment Proclamation No. 1150/2019) prescribe step-by-step business registration and licensing procedures. The following subsections give some details on these procedures.

2.5. Registration in the commercial register

Part Two (Articles 5—13) of the Proclamation is devoted for Commercial Register. The issues dealt under this Part of the Proclamation include:

2.5.1. General requirements for registration in the commercial register

- It is not possible to obtain any kind of business license without being registered in commercial register. The commercial register is a public directory which creates legal security for the businessperson.
- A person should be registered in the commercial register at the place where the head office of his/her business is situated; application for commercial registration shall be submitted before the anticipated commencement date of commercial activity by filling a prescribed form and attaching the necessary documents.
- A person can be registered in the commercial register only once even though he/she conducts different kinds of business activities in different regions. The major purpose of a commercial register is not showing the type of business but rather the person is engaging in a business activity and he/she is a trader.
- Get Taxpayer's Identification Number.
- Where an application submitted for commercial registration is found acceptable by the registering office, the registering office shall register the application, upon payment of service fee, and issue a certificate of registration to the applicant.
- Any person who opens branch offices at various places shall register these branch offices at his/her original registration before commencing business and immediately notify the registering office situated at the places where the branch offices are to be opened.
- No objection should be lodged after publication of the commercial register. Objections usually relate with conflict of interest or unfair competition.

2.5.2. Requirements for sole proprietors

- An application for commercial registration must be submitted before the commencement date of commercial activity by filling a prescribed form and attaching

¹³ See pp. 40, 50, 76, 90, 96, 118, 120, and 140 of the Standard Industrial Classification.

documents specified under the regulations and/or directives issued for the implementation of the Proclamation.

- When any person is being registered in the commercial register pursuant to the Commercial Code, it shall be effected by verifying that the company name entered in the commercial register shall not cause conflict of interest against another business person.
- Requirements stipulated under Entries in the Commercial Register (Articles 78 — 89) of the Commercial Code of 2021 shall be fulfilled. Of the requirements under the Commercial Code, the requirement under Article 80 reads as follows:

Art. 80. — Accuracy of statements.

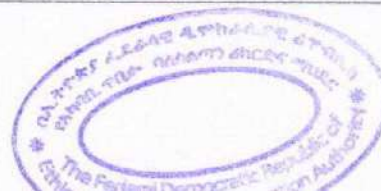
- (1) The official in charge of the register shall verify the accuracy of the statement made by the person applying for registration. Where, a person applies to be registered as a trader, the official shall ascertain whether the applicant fulfils the legal requirements for carrying on the trade in respect of which registration is sought.
- (2) The official shall see to it that the statement includes all legally required information, check all documentary evidence supporting the statement and the conformity of the statement to such evidence.
- (3) The official may require the applicant to produce such further documents or information as may be necessary.

2.5.3. Requirements for business organizations

- Founders or members of a business organization should, before signing the memorandum and article of association, apply to the registering office and get verification that another business person has not occupied the name of the business organization.
- After getting the verification, the founders or members of a business organization must sign memorandum of associations and articles of associations and any amendments and alterations thereto shall be authenticated by a professional to be assigned by a government body authorized by law to authenticate documents who will based in one stop shop centres to be set up within the commercial registering and business licensing bodies.
- An application for commercial registration is, then, submitted before the anticipated commencement date of commercial activity by filling a prescribed form and attaching documents specified under the regulations and directives issued for the implementation of the Proclamation, as well as articles 73 — 77 of the Commercial Code. One of the requirements under the 2021 Commercial Code is publicity. Article 73 of the Commercial Code stipulates that:

Art. 73. — Publicity.

- (1) Publicity through the commercial register shall be effected, with regard to a trader, by the entry into the register of declarations made by the trader before the authorities responsible for registration. Entries in the commercial

register shall have effect as of the business day following the day when, the entry was made.

(2) The provisions of Book II of this Code shall apply to the registration of declarations made by business organizations.

2.5.4. Acceptance or rejection of application

- Where an application submitted for commercial registration is found acceptable by the registering office, it shall issue a certificate of registration to the applicant;
- If the application for registration is rejected, the registering office should immediately notify the applicant in writing by stating the reason for rejection;
- An objection filed in accordance with the commercial law shall bar a sole proprietor or a business organization from registration in the commercial register;
- Any commercial registration is valid as of the date of the applicant's registration in the commercial register in accordance with the provisions of this Proclamation. A business organization attains legal personality upon registration;
- Where sole proprietorships or business organizations are established, or registration certificates are issued to any person, the relevant authority shall, by means of accessible information communication technology make public information relating to their registration and licensing.

2.5.5. Alterations or amendments to a commercial registration

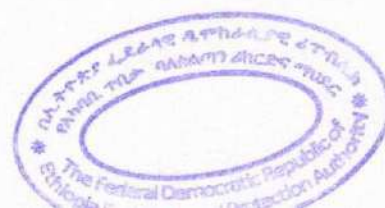
- The registering office shall before registering ensure any alterations of or amendments to commercial registration are prepared in accordance with the provisions of the Commercial Code;
- The requirements for registering in the commercial registration are also applicable for alternations or amendments to a commercial registration, as appropriate.

2.5.6. Cancellation of commercial registration

- Cancellation of registration of a private limited company shall only be valid a month after the registering authority made it public by means of accessible communication and information technology. Where the cancellation involves sole proprietorships it shall be valid as from the date of such cancellation;
- If a business license of a business person is cancelled, his commercial registration shall also be cancelled, unless other additional business licenses are issued based on the same commercial registration.

2.5.7. Issuance of substitute certificate of commercial registration

- Any business person whose certificate of commercial registration is lost or damaged may obtain a substitute certificate of registration pursuant to the criteria set forth in the regulations issued for the implementation of Proclamation No. 980/2016.

2.6. Business licensing procedures

To engage in a business activity, a person needs to get a business license. It is not possible to run a business without having a valid business license. A businessperson having a valid business license is not required to obtain additional business license for branches he/she opens for the same type of business activity.

2.6.1. Application for business license

Submitting an application form accompanied with important documents prescribed in the regulations issued by the Council of Ministers to the appropriate authority is necessary. The Commercial Registration and Licensing Council of Ministers Regulation No. 392/2016 and its amendment regulation (Regulation No. 461/2020) specify the attachment of various documents depending on the type of the business firm to be established. For instance:

- Application for registration of business name of a business organization shall be submitted by attaching the following documents with the application form:
 - a) original and necessary copies of valid identity card or passport of one of the member chosen to register the name of the business organization;
 - b) the draft articles and memorandum of association;
 - c) three alternate names for the business organization.¹⁴
- Application for commercial registration of sole proprietor shall be submitted by attaching the following documents with the application form:
 - a) two passport size photographs taken within six months, which shows the clear identity of the applicant;
 - b) original and necessary copies of valid identity card or passport of the applicant;
 - c) confirmation of address of the head office and branch offices of the business, if any.¹⁵
- Application for a Special Certificate of Commercial Representative shall be submitted by attaching the following documents with the application form:
 - a) certificate of registration of the representative;
 - b) two passport size photographs taken within six months' time, which shows clear identity of the representative;
 - c) original and necessary copies of valid identity card or passport of the representative;
 - d) where application is submitted by an attorney; original and copy of power of attorney given by the principal, original and necessary copies of valid identity card or passport of the principal and the representative;
 - e) a bank confirmation for deposit of minimum of USD 100,000 (One Hundred Thousands United States Dollar) in domestic bank in the name of the representative for operation and salary expenditure for the budget year,
 - f) statement of address if the applicant has principal business address and branch offices, if any;
 - g) details explanation of the business activities of the representative;

¹⁴ The Commercial Registration and Licensing Council of Ministers Regulation No. 392/2016, Article 4 (1).

¹⁵ Ibid, Article 9 (1).

- h) if the applicant is a foreign national, verification showing commitment to obtain residence and work permit from appropriate government body, after the issuance of special certificate of commercial representative.¹⁶

2.6.2. Issuance of business license

- A person/business organization is required to fulfil the following conditions to obtain a business license:
 - Commercial and trade registration;
 - The business activity shouldn't be prohibited by any law;
 - An application to the relevant authority in accordance to the applicable law;
 - Payment of appropriate service fee; and
 - Other requirements provided by the applicable laws.

2.6.3. Renewal of business license

- A business license is renewed in six months period within the fiscal year between from Hamle 01 until Tahsas 30 or in his registered budget year;
- A business person desirous to renew his business license should fill the form prepared for the same purpose and submit documents specified in the regulations issued to implement the Proclamation;
- If not renewed within the prescribed time, renewal is possible upon payment of fines.

2.6.4. Period of validity of a business license

- A business license remains valid provided that it is renewed and is not cancelled pursuant to the provisions of the Proclamation;
- The business license shall be invalidated if not renewed within six months after the expiry of the budget year in which it has been issued or renewed upon payment of the appropriate fee.

2.6.5. Suspension of Business License

- A relevant authority may suspend business license on the following grounds:
 - Where the business person fails to meet occupational, health and sanitation, environmental protection, accident prevention standards and qualities of goods and services;
 - Where the business person fails to discharge obligations of a business person clearly specified in the proclamation;
 - Where the business person fails to provide information accurately and timely upon the request of the relevant authority;
 - Where it is verified that the license was issued or renewed based on falsified document;
 - Where the license is used by the holder for an unauthorized purpose;
 - Where the business person is unavailable at the registered address; and
 - Where the business person is found to have violated the Commercial Code, the Proclamation, the regulations and directives, as well as other laws.
- Where the defects caused the suspension of the business license are rectified within the time given by the relevant authority, the suspension shall be lifted and the business license becomes valid.

¹⁶ Ibid, Article 27 (1—8).

- The suspension of certificates of competence by relevant competence assuring institutions also entails suspension of the corresponding business license without any precondition.

2.6.6. Cancellation of business license

- A relevant authority may cancel business license on the following grounds:
 - Where the business person terminates his/her business activity by his own choice;
 - Where it is verified that the business license was issued or renewed based on falsified document;
 - Where the business person has utilized the business license for an unauthorized purpose;
 - Where the business person fails to rectify defects that resulted in the suspension of his business license within the time given;
 - Where the business person is declared bankrupt;
 - Where the business person fails to have his license renewed under the provisions of this Proclamation;
 - Where the commercial registration of the business person is cancelled under the Proclamation.

2.6.7. Obtaining a substitute business license

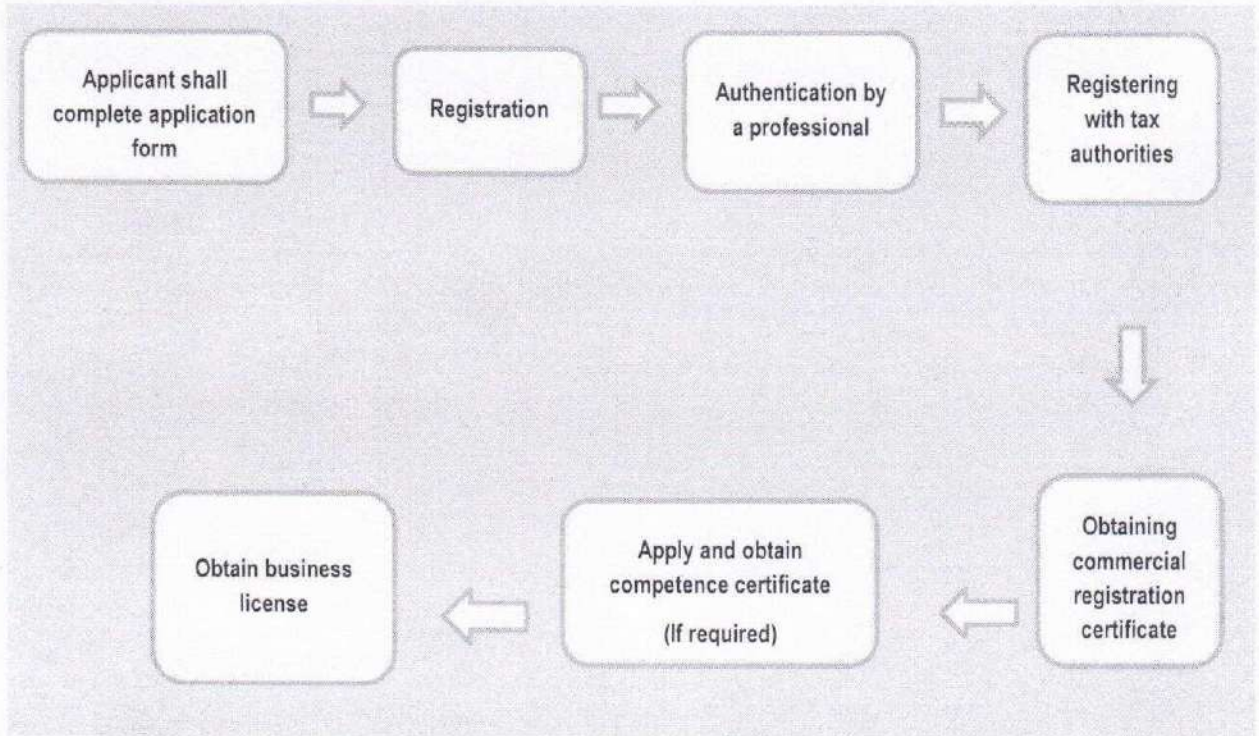
- If a business license lost or damaged, the licensee may obtain a substitute business license when he meets the requirements provided by the Ministry;
- A business person whose license is damaged must return such damaged when he applies for a substitute;
- The relevant authority to which the application is made shall require presentation of evidence from appropriate body or police and upon payment of appropriate fee issue the substitute business license.

2.6.8. Issuance of business license upon transfer of a business

- A business may be transferred to another person through sale, donation, and inheritance or in a similar manner.
- There are some requirements that must be fulfilled for the issuance of business license upon transfer of a business. These include:
 - The transfer of business must be published on a newspaper having nationwide circulation and no objection is lodged against after one month of publication.
 - The business shouldn't be subjected to any suspension order.
 - Tax clearance evidence from the tax collecting authority for the period the license had been in use is presented before the transfer of a business.
 - The former business license should be returned.
 - The relevant authority shall verify that the above requirements are fulfilled.
- The relevant authority, upon the satisfaction of the above conditions, will issue a business license to the business person to whom the business is transferred.
- Where the relevant authority rejects the application, it must notify the applicant in writing and the reasons thereof.

Figure 1: A Simplified flowchart that shows the procedure for obtaining a business registration and license

2.6.9. Interim conclusion

- The number of licenses identified by the revised Ethiopian Standard Industrial Classification appears to be high and has an implication that business persons are required to obtain multiple licenses for closely related business activities. This in turn would confuse applicants in choosing from the many but related business types which are relevant for their purposes. It is therefore important to merge different licenses involving the same kind of product or service as a single license. For instance, (a) manufacture of accumulators, primary cells and primary batteries; (b) import of tyres, inner tube and car batteries; (c) car battery charge & repairs (battery repair) garage; (d) wholesale trade in vehicle tyres, inner tube and battery; (e) retail trade of tyres, car batteries; and (f) export of tyres, inner tube and car battery are license types under battery.
- The requirement of certificate of competence is a very important step to certify whether or not a business person has the capacity and capability of operating a business. The significance of certificate of competence is more pronounced when the business deals with hazardous substances such as LABs and ULABs. Because a small problem in the handling and management of the lifecycle of ULABs can have disastrous consequences on human health and the natural environment.
- The Electrical and Electronic Waste Management and Disposal Council of Ministers Regulation No. 425/2018 clearly empowers the Environmental Protection Authority to issue certificate of competence for its management and disposal. As batteries contain hazardous substances with potentially similar or even greater negative

impacts on human health and the environment, the Authority would issue Certificate of Competence for the life cycle management of LABs and ULABs.

- Some of the procedures in the legal framework are unnecessary and cumbersome for the business persons. To give one example, when a business license is lost, a business person is required to bring evidence from appropriate body or police that testifies the document is lost. This is unnecessary. Even if it is feared that the business person deliberately applies for a second license, this can be easily solved by indicating in the document that it is a replacement for the lost original document, instead of issuing the original license.

3. Environmental regulation of lead-acid battery industries in other countries

3.1. Germany

Many lead-acid battery recycling plants in Germany have emerged from former ore and metal processing smelters that have been active for well over 100 years. In the early days, these plants performed poorly in terms of emissions and occupational safety, which led to massive environmental pollution and a high rate of occupational accidents. Although there were early initiatives for a cleaner and safer production, these addressed isolated symptoms and did not resolve most of the root causes. An example is the construction of tall smokestacks that improved the local air quality in the facility but dispersed emissions into the wider environment.

With the rapidly growing economy and the accompanying increase in environmental pollution, as well as the environmental movement in the 1960s and 70s, facilities were systematically regulated for the first time. The environmental movement in Germany emerged from a strong concern over a growing number of disastrous industry accidents involving hazardous chemicals such as in Seveso (Italy 1976), in Bhopal (India 1984) and in (Switzerland, 1986). In addition, the public call for stricter standards and enforcement was fuelled by domestic pollution cases, including from the lead-acid battery production company *Sonnenschein*, which emitted very high amounts of lead and repeatedly was subject to factory fires. The case of the *Sonnenschein*-company was very present in German media in the 1980s as the company was owned by a cabinet member of the German Government, giving rise to fears that political power might override the environmental and health concerns of the German population at that time¹⁷.

Based on the increasing public pressure from environmentalists, scientist and the media, national emission standards were introduced and tightened. In that context, a milestone in standard setting for industrial facilities was the development of the *Technische Anleitung zur Reinhaltung der Luft (TA Luft)* (Engl.: Technical Instructions on Air Quality Control), which was first introduced in 1964 in a rudimentary form and further developed in 1974, 1983, 1986 and 2002. The impacts and successes of the *TA Luft* were mostly based on the following elements:

¹⁷ Der Spiegel (1985).

- Requirement to operate according to the state-of-the-art (also "best-available-techniques"): The 1974 version introduced that all industrial facilities must follow the "state-of-the-art" in terms of processes and emission control measures of their sector. Although the term was not specified in a technical sense, it opened the door to base assessments and audits on technical standards and guidelines that define state-of-the-art technologies and processes.
- Transition periods: In the 1986 version, it was further introduced that facilities which existed prior to a new version of the *TA Luft* are given transition periods to comply with the new benchmarks and standards (up-to 8 years).¹⁸ Interestingly, the transition periods were tightest for the most polluting plants, which – for the first time in environmental policy making in Germany – signalled a no-tolerance policy for polluters and significantly reduced the incentive to delay investments in facility upgrades.
- Emission benchmarks tightened over time: While the version of 1983 still allowed stack emissions of lead of up-to 20 mg/m³, the current version set the limit to 0.5 mg/m³.

Next to the *TA Luft*, further regulatory benchmarks were introduced, also covering health and safety aspects at the workplace as well as emission and concentration benchmarks for water and soil. Compliance verification fell into the responsibility of federal state authorities, where most tasks are performed by factory inspectorates (German: *Gewerbeaufsicht*).

The following factors also facilitated enforcement of regulations and an improvement of industrial plants (including lead-acid battery production and recycling plants):

- Civil society engagement & enforcement: While industry lobbies had successfully avoided enforcement of standards until the 1980s (see the shortly described *Sonnenschein*-case above), environmental groups increasingly involved in public procedures on licencing of facilities and played a whistle-blower role on pollution issues. These activities made it difficult to hide pollution cases and supported the work of regulatory and enforcement authorities.
- Liability & increasing awareness for cost implications of pollution: After various pollution cases in Germany, it increasingly became obvious that health consequences as well as remediation of contaminated sites are much more expensive than precautionary measures. More and more court cases sued companies to pay high compensation to workers who suffered from workplace exposure to pollutants, and to conduct remediation of contaminated sites. In that context, insurance companies started to play a driving role as they limited compensation of damages to humans and property to cases where the company was able to prove that they applied best-available-technologies.

While the above-mentioned policy elements are applicable for all industrial activities in Germany, a specific battery regulation (German: formerly *Batterieverordnung*, now *Batteriegesetz*) was first introduced in 1998. The scope of the regulation is on all battery types, but has specific requirements for lead-acid batteries and particularly regulates that retailers of automotive batteries must grant a discount of 7.50 Euro on the purchase of a new

¹⁸ In earlier versions of the regulation, the benchmarks only applied to facilities that were set-up and registered after coming into force of the respective *TA Luft*.

battery when an old battery is returned. Since 1998, the regulation was amended various times and was also aligned with the European Battery Directive (2006/66/EC). It is noteworthy, that both, the German Battery Regulation and the European Battery Directive mainly regulate battery design-issues, take-back and EPR-requirements (e.g. limiting certain types of hazardous substances in batteries, collection systems and recycling targets) and refer to production and recycling process in a quite general manner (by referring to 'best-available techniques').

Figure 2: Development of the German battery legislation over time

UB recycling standards and licensing schemes in Germany

Source: Own compilation

3.2. Kenya

Kenya is one of the largest economies in East-Africa with a growing demand for batteries for transport and storage solutions in various segments of the economy. The annual national ULAB generation is estimated at 37,000 t – 53, 000 tonnes¹⁹. Lithium-ion batteries increasingly gain relevance in various applications, however also volumes of used lead-acid batteries are expected to continue to grow in the next decade. Industry scale recycling of lead-acid batteries usually gets attractive starting from an annual ULAB-availability ranging between 10,000 and 24,000 t per recycler, depending on costs for land, labour and equipment, as well as the level of environmental standards to comply with.

Subsequently, the large volumes of used lead-acid batteries make the country quite attractive for investments in battery recycling and three recycling facilities were set-up in the coastal area around Mombasa and two in the rift valley starting operation more than 10 years ago²⁰.

In terms of legally required licensing procedures, companies must conduct an environmental impact assessment (EIA) to be submitted to the National Environment Management

¹⁹ Tür et al. (2016); Onianwa (2020).

²⁰ CJGEA (2016)..

Authority (NEMA) before setting up industrial activity. The conduct of the EIA follows a standardised process to be led by an expert licensed by the NEMA. Once set-up, regular environmental audits of the facilities are conducted by environmental auditors/inspectors registered by NEMA²¹.

In the case of lead-acid battery recycling, these mechanisms widely failed as most plants operated in a very polluting manner over prolonged time periods without being challenged by authorities²². Although the exact reasons for this system failure are not entirely known, the following aspects have likely played a role:

- EIA-experts, auditors and government authorities were not fully aware of the potentially detrimental effect of unsound ULAB recycling. Subsequently, compliance verification for the sector was not prioritized over those for other (less polluting) industrial and commercial activities.
- EIA assessment guidelines and conformity assessment procedures lack specificity for this sector. Subsequently many individuals, responsible for compliance verification, were and still are overwhelmed by the technical complexity of the involved processes and unable to articulate improvement needs. Thus, auditing reports are likely to formulate very general conclusions, not pinpointing the real weaknesses of plant operation and their improvement needs.
- The interest of investors was widely seen as a positive sign for economic development, and gained support by decision-makers in politics, administration and society. Such dynamics may have led to neglecting stringency in environmental control and enforcement.

The sector got attention after emissions from one plant close to Mombasa led to severe health impacts amongst workers and local residents starting in 2009 with more than 20 deaths being attributed to lead poisoning from the recycling facility²³. These issues led to sustained civil society protests and mounting pressure to regulate and improve the sector. As a reaction, the Kenyan government enforced the shut-down of various polluting battery recycling plants, including the facility in Mombasa in 2014 and 2015²⁴. This move was justified with the country's constitution of 2010, stressing that "every person has the right to a clean and healthy environment".

During the enforcement campaign 2014 and 2015 only one ULAB recycling plant stayed in operation and found itself in a situation where – without improvements – it was also threatened with closure.

In this situation, a lack of specific sector guidance and regulation proved to be a challenge for effective regulation: While one plant stayed in operation, the conditions under which its operation shall either be sanctioned or granted, were (and still are) widely unclear and subject to interpretation. In the case of the last remaining plant, support came from a solar home system provider who was searching for an environmentally sound solution for its ULABs. The company brought in an international expert who conducted a full assessment of

²¹ NEMA (2021).

²² CJGEA (2016); Environment and Land Court at Mombasa, of 7/16/2020.

²³ Etiang et al. (2018); Kenyan Ministry of Health (2015); CJGEA (2016); Environment and Land Court at Mombasa, of 7/16/2020.

²⁴ CJGEA (2016).

the recycling process and developed an improvement plan in 2016. While the ULAB recycling company agreed on implementing the improvement plan, the solar company committed to constant deliveries of end-of-life batteries as long as the improvement plan was followed.

Today, the plant has upgraded to higher standards and is still in operation. At the same time, operating conditions are still not defined. New applications for operating licences still rely on the established EIA process and are not guided by sector specific requirements. This gives rise to uncertainty about the future development of the ULAB recycling sector in Kenya. While government sanctions and closures in 2014 and 2015 effectively stopped many worst polluting practices, conditions for eligible operations are still not defined. At the same time, the sites of the closed ULAB recycling facilities are legacies and there is no strategy and fund for remediation activities. Although, the constitution of Kenya allows the application of the polluter-pays-principle, the former owners of the facilities are not available anymore so that the burden from legacies and health impacts are left to the society of Kenya.

It is noteworthy that the residents affected by the polluting plant close to Mombasa successfully sued the Government of Kenya for not taking appropriate action to prevent health impacts from pollution. In 2020 a court demanded the Government of Kenya to decontaminate the area and to pay 12 million US\$ of compensation to the affected community²⁵.

4. Recommendation for the Ethiopian situation

- Unsound management of lead-acid batteries poses severe risks to human health and the environment. Thus, it is strongly recommended that related business activities are licenced through a procedure where the operators' competence to comply with health, safety and environmental requirements is thoroughly checked. From an administrative perspective, this shall fall into the sphere of EPA. Ethiopia's Electrical and Electronic Waste Management and Disposal Regulation already offers a precedent case for such processes.
- While there is also an informal sector that is difficult to be fully formalized and registered, primary focus should be on the potentially highest polluting practices, which are LAB production and ULAB recycling. These processes should in any case be only done in licensed and fully compliant entities, and a no-pollution-tolerance policy should be applied on these steps, which has proven to be a major success factor in Germany and Kenya. This means that:
 - No collector or transporter (independent of formal or informal) shall conduct any recycling step such as battery breaking and acid drainage.
 - LAB producers and ULAB recyclers should fully comply with health, safety and environmental requirements set-out in the Hazardous Waste Proclamation, the (draft) Directive for Environmentally Sound Management of Lead-acid Batteries, and the associated (draft) Technical Guidelines. If this is not possible immediately, a feasible but ambitious transition process should be arranged that is tied to clear facility improvement plans.

²⁵ BBC News; Environment and Land Court at Mombasa, of 7/16/2020

- In order to fully comply with all requirements, existing LAB producers and ULAB recyclers will have to make significant investments in rebuilding / upgrading of their facilities and processes. Investments are estimated to be at several million US\$ for one high standard ULAB recycling facility. To justify such high investments, regulatory pressure on individual companies will not be enough. While such a no-pollution-tolerance policy is needed, it should also be tied to efforts to ensure that:
 - Competition from low-standard competitors is reduced (by sanctioning / closing such recyclers)
 - Ensuring that all government controlled ULABs are exclusively supplied to compliant recyclers

This mechanism is elaborated in some more detail in the recommendation chapter of the report on *Review of Technical Standards on the Management of Lead-acid Batteries*.

- The issuance of an operating licence for operators in the lead-acid battery management chain should not be seen as the only compliance verification measure: Operators have to be regularly visited and inspected by competent authorities to check on compliance during day-to-day operations, and – if necessary – to demand improvements and to impose sanctions (e.g. fines, temporary or permanent closure of operation). In addition, EPA shall consider tightening rules, benchmarks and technical requirements over time.
- Next to regulations, standards/guidelines, licensing and compliance verification, public interest litigation is a major additional means to ensure widespread compliance with requirements set out in the legal framework and proved to be a main factor for sector improvement in other countries and can greatly assist the work of compliance verification bodies. In that context, public interest litigation should be strengthened in Ethiopia. Currently some civil society organizations (CSOs) are trying to engage in public interest litigation and it is advised to welcome such efforts and to develop plans as to how Environmental Protection Authority could assist these CSOs in strengthening the public interest litigation they have initiated.

